

YOU – rodynyj

PISMO KOŁA | PRZY UKEN
NAUKOWEGO RUSYCYSTÓW | W KRAKOWIE

WERSJA ONLINE DOSTĘPNA NA STRONIE
INSTYTUTU NEOFILOGII UKEN

YOU – rodivyj

PISMO KOŁA | PRZY UKEN
NAUKOWEGO RUSYCYSTÓW | W KRAKOWIE

STRONA REDAKCYJNA

Opiekun naukowy:
DR NATALIA KURJAČKI- GÓRA

Skład i łamanie:
JULIA RYSZKIEL

Skład Redakcji:
BARTOSZ STEFAN
ALEKSANDRA SOBIERAJ
DAWID GROCHAL
DOMINIK FREJOWSKI
HEORHII TURCHENKO
KAMIL GRODZICKI
KATERYNA PIOTROWSKA
KAMIL SZYBALSKI
NATALIIA GARNYK
WIKTORIA ZALEWSKA
YELYZAVETA LYKHOLOT
YANA SHKRAMKO

Okładka:
Під вишневим цвітом, Катерина Жовта

Źródło:
Instagram: @zhovta_k

W NUMERZE:

ЯЗЫКОВОЙ ЛАНДШАФТ

«Язык - это ментальность. А без ментальности не может быть нации»...
(BARTOSZ STEFAN) s. 4

Łemkowski
(HEORHII TURCHENKO) s. 7

Сравнительный анализ фразеологизмов с компонентом «ум» на примере русского, украинского и польского языков
(NATALIIA GARNYK) s. 10

Діалекти української мови
(KATERYNA PIOTROWSKA) s. 14

Українська мова
(YELYZAVETA LYKHOLOT) s. 16

МЕЛОДИИ ЛИНГВИСТИКИ

Группа блэк-метал в связи с православной лексикой
(ALEKSANDRA SOBIERAJ) s. 18

Записки из молчащего дома
(WIKTORIA ZALEWSKA) s. 25

ПЛАМЯ НАЦИОНАЛЬНОГО ДУХА

Problematyka ukraińskiego nacjonalizmu i ukraińskiego oporu zbrojnego w latach międzywojennych i II wojny światowej
(DAWID GROCHAL) s. 27

В обіймах матері
(YANA SHKRAMKO) s. 32

ОБРАТНАЯ СТОРОНА ЖИЗНИ

Краткая история евреев в России
(KAMIL GRODZICKI) s. 35

Несколько слов о Юлии Николаевне Данзас (1879 — 1942)
(KAMIL SZYBALSKI) s. 38

Efekt Lolity — o przyzwoleniu społeczeństwa na seksualizację dzieci
(WIKTORIA ZALEWSKA) s. 40

СЛАВЯНСКИЕ САГИ

Pogański Tworek czyli w co wierzyli nasi przodkowie
(DOMINIK FREJOWSKI) s. 43

W dniu 18 kwietnia 2024 roku, jako przewodniczący, miałem zaszczyt powitać wszystkich studentów i gości na I Międzynarodowej Studenckiej Konferencji Naukowej *Echa Słowiańszczyzny – wczoraj, dziś i jutro*. Byłem niezmiernie zaszczycony i podekscytowany możliwością bycia tam, otoczony gronem utalentowanych i zaangażowanych studentów oraz uczestników z dalszych zakątków Europy. Wtedy też, jako wspólnota studentów i badaczy, zebraliśmy się, by zgłębiać tajemnice naszego dziedzictwa kulturowego, odkrywać nowe spojrzenia na naszą przeszłość i przewidywać kierunki rozwoju naszej wspólnej przyszłości. Było to to niezwykle, że młodzi ludzie z różnych krajów i kultur mogli spotkać się w jednym miejscu, aby wymieniać swoje pomysły, doświadczenia i pasje.

Ta konferencja dała nam możliwość nie tylko prezentacji naszych badań i okazję do dyskusji, ale również zainspirowała nas do ciągłej współpracy, do budowania mostów między naszymi narodami i kulturami i do pielęgnowania naszej wspólnej tożsamości słowiańskiej. Przez lata, Słowiańszczyzna była źródłem inspiracji dla wielu dziedzin życia, od literatury po sztukę, od polityki po naukę. Wtedy też zebraliśmy się, by kontynuować tę piękną tradycję współpracy i wzajemnego zrozumienia.

Nasza konferencja stała się nie tylko owocna pod względem naukowym, ale również otworzyła przed nami nowe perspektywy i zainspirowała do dalszych badań i działań na rzecz promocji kultury słowiańskiej na całym świecie. Towarzyszyły temu owocne dyskusje, nowe przyjaźnie i niezapomniane wspomnienia. Wspólnie udało nam się uczcić piękno i bogactwo Słowiańszczyzny.

Redaktor naczelny **Bartosz Stefan YOU**

**Okładka I Międzynarodowej Konferencji Naukowej
«Echa Słowiańszczyzny – wczoraj, dziś i jutro»,**
<https://fros.uken.krakow.pl/2024/04/19/i-miedzynarodowa-studencka-konferencja-naukowa-echa-slowianszczyzny-wczoraj-dzis-i-jutro/>

«ЯЗЫК — ЭТО МЕНТАЛЬНОСТЬ. А БЕЗ МЕНТАЛЬНОСТИ НЕ МОЖЕТ БЫТЬ НАЦИИ»...

«Язык — это ментальность. А без ментальности не может быть нации»¹.

Если общество имеет свой язык, оно является нацией и как нация — должна иметь право сформировать своё государство и стать субъектом истории. В славянских странах всегда язык был началом формирования государства, но как может действовать государство без сильной связи с родным языком? Если встречаемся с ситуацией ухудшения подхода к языку — тут проявляется возможная проблема с независимостью страны.

История белорусского языка становится одной из труднейших среди всех европейских языков. Введение русского языка, как второй государственный язык Беларуси и близкая интеграция с Россией рассматриваются, по многим мнениям, как авторитарный путь к ослаблению национальной личности белорусов после референдума в 1995 году.

«Русский язык — это наш родной язык. Ну, может быть, чуть менее родной, чем белорусский. А вообще я их ставлю на равные уровни и считаю, что от этого наследства нам ни в коем случае отказываться нельзя»². — Александр Лукашенко.

Белорусский язык быстро развивался во время, когда был единственным государственным языком в стране (1990-1995). Строгая советизация и факт, что белорусы пользуются чаще русским языком проявил интересы России и в 1995 году был проведён референдум вскоре после обещаний президента Лукашенко о возвращении «золотых советских времён» и улучшению экономики. Но, к сожалению, всё это

было проведено не по законам и до сих пор много европейских политиков и граждан Белоруссии узнает референдум за неправомерный.

Референдум показал и узаконил актуальную языковую ситуацию. Считается, что белорусский язык был вычищен русским, но, смотря на его историю можно найти показатели, которые утверждают по многим причинам, что белорусы — многоязычный народ. Кроме того, есть и проблема, касающаяся того, что принадлежит к белорусскому, трясанке, а что к русскому.

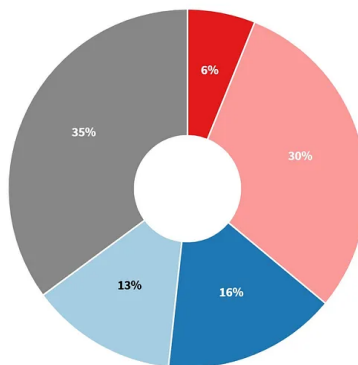
Белорусы значительно укрепили свой подход к языку и более идентифицируют себя с ним после 20 годов независимости страны. В переписи проведённой в 2009 году 60% идентифицировали себя белорусами, сильно ассоциировалось со станой и ценили независимость, но, только 26% пользовалось белорусским языком. Среди стран которые принадлежали к советскому союзу — Беларусь занимает первое место по знанию русского языка и употреблению его в повседневной жизни.

Борьба молодого поколения и интеллигенции с неблагоприятными белорусскому языку факторами продолжается. Голос «бойцов» стал громче, больше всего, по поводу популяризации вышиванок и орнаментации. Всё чаще встречаемся с традиционной белорусской и украинской одеждой, татуировками связанными с культурой обеих наций и популяризацией

Знание и использование белорусского языка в повседневной жизни

Пожалуйста, оцените Ваш уровень владения белорусским языком + Используете ли Вы белорусский язык в повседневной жизни?

- знают и используют
- знают, но используют редко
- знают не очень хорошо, используют редко
- знают, но (практически) не используют
- знают не очень хорошо и не используют

Народный опрос 12-14 января 2021

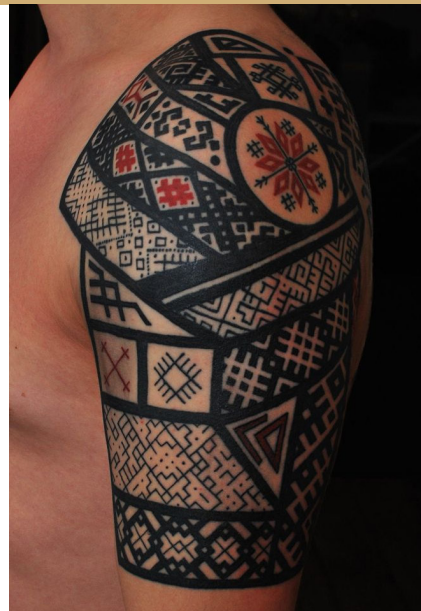
<https://narodny-opros.medium.com/Протесты в Беларуси и интерес к белорусскому языку>

¹ Высказывание Олега Трусова с 2017 года, <https://www.bbc.com/russian/features-42261095>, [доступ: 23.05.2024].

² Слова президента Лукашенко в интервью по каналу Россия 24, 13.08.2017 года, <https://nashaniva.com/ru/196282>, [доступ: 23.05.2024].

<https://pl.pinterest.com/pin/619174648805280575/>

<https://pl.pinterest.com/pin/619174648805280651/>

уникальных знаков, таких как белорусская буква «ў» или украинская буква «ї».

Свою уникальность язык проявляет и в способе записи. Его можно записать латиницей, кириллицей и белорусским арабским алфавитом (отличающимся от обычного арабского алфавита). Кроме способа записи белорусский воспользуется двумя вариантами орфографии (в смысле грамматики или языковой нормы) — тарашкевицей и наркомовкой. Первый вариант, основанный на официальной литературной норме современного белорусского языка, действовал с момента первой нормализации языка Брониславом Тарашкевичем, от которого взялось название, до реформы белорусского правописания 1933 года. Вторым вариантом является наркомовка (часто называемая сталинским правописанием), которую принесла упомянутая реформа устанавливая 84 новые правила. Основные из них отличают например:

«1. Ассимиляция мягкости на письме из русского: *песня, свет*, вместо *песьня, сьвет*.

2. Мягкий знак перестаёт писаться между удлинённых согласных: *каханне*, вместо *каханье*.

3. Частица «не» и предлог «без» пишутся неизменно, независимо от произношения: *не быў*, вместо *ня быў*; *без мамы*, вместо *бяз мамы* (в целях внутриязыкового единообразия).

4. Регламентируется правописание заимствований (аканье передаётся во всех случаях за исключением десяти слов, например, *рэволюцыя, совет* и т. д.; (..); на конце слов пишутся -ый, -ий, например: *алюміній* вместо *алюміні*).

5. Регламентировано правописание собственных имён, происходит отступление от народного именослова, когда вместо народных форм начинают использоваться каноничные православные имена, принятые в русском языке (например: *Юрый* вместо *Юрка, Юры, Юра, Юрась*).

6. В морфологии регламентировано правописание окончаний -а/-у в родительном падеже, предпочтение отдаётся окончанию -а, как в русском языке, а не народному -у. Унифицированное написание окончаний имён существительных в дательном и предложном падежах»³.

Белорусский язык долгие годы становился более цветным фольклористическим атрибутом, но не так доминирующим как русский. С самого начала существования страны она рассматривала буферной зоной между Москвой а «врагами с запада». Во время 1930-х годов Москва убила почти целую белорусскую интеллигенцию и культурную элиту. Продолжая, с 1930-ых по 1980-ые годы уменьшилось употребление «родной мовой», процветала урбанизация — миграция с посёлков в крупнейшие города, что означало переход на русский и было предопределено потенциальными экономическими выгодами и страхом прослыть буржуазным националистом. До 1994 года очевидной была выращивающаяся тенденция учиться по-белорусски в начальных и средних школах.

³ Цитата вебсайта: <https://narodny-opros.medium.com/протесты-в-беларуси-и-интерес-кбелорусскому-языку-ba34a9e6e62f>, [доступ: 23.05.2024].

Переходя в современные времена — с начала российско-украинской войны ярко видимое усиление роли белорусского языка. Этот процесс укрепляется. Это важно в моменте гуманитарного, культурного и мирового кризисов. Язык несёт не только информацию, но и эмоции, которые влияют на человека. Так образуется смена, не только политическая, но и смена ментальности, могущая помочь на многих уровнях жизни и без которой конец концов...не может быть нации.

Библиография:

1. <https://narodny-opros.medium.com/протесты-в-беларуси-и-интерес-к-белорусскому-языкуba34a9e6e62f>
2. <https://www.bbc.com/russian/features-42261095>
3. <https://www.o-jezyku.pl/2023/03/20/jezyk-bialoruski/>
4. <https://belsat.eu/ru/news/07-09-2021-uchatli-po-belorusski-v-belorusskoyazychnyh-shkolah>
5. https://ruskline.ru/news_rl/2006/08/30/a_lukashenko_pobelorusski_nel_zya_vyrazit_nichego_velikogo/
6. <https://www.rp.pl/spoleczenstwo/art14178171-jak-ginal-jezyk-bialoruski>
7. <https://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/1055265>

BARTOSZ STEFAN YOU

ŁEMKOWSKI

Celem mojego artykułu jest przedstawienie podstawowych zwrotów w języku łemkowskim, które to zwroty umożliwią osobom odwiedzającym tereny zamieszkałe przez Łemków nawiązanie kontaktu w etnolekcie danej społeczności. Umiejętności takie mogą okazać się przydatne dla osób zainteresowanych kulturą łemkowską, w szczególności obiektami dziedzictwa kulturowego, takimi jak zabytkowe cerkwie łemkowszczyzny. W artykule zaprezentowane zostaną zwroty wykorzystywane w codziennych rozmowach Łemków.

Przywitanie nieoficjalne *Cześć*, *Hej* będzie zupełnie tak samo jak po polsku. Gdy chcemy się pożegnać, powiedzieć *pa pa*, *na razie* — powinniśmy użyć takich samych form, ale też możemy powiedzieć „*Тримайте ся*”.

Formom, w których w języku polskim używamy zwrotu adresatywnego *Pan/Pani* w etnolekcie łemkowskim będą odpowiadać formy liczby mnogiej. Jeżeli to jest osoba starsza, np. mama mojego kolegi, będziemy żegnać się z nią w liczbie mnogiej — „na wy” (pluralis maiestaticus).

Gdy chce się powiedzieć *Dzień Dobry* — „*Добриден*”, *Witam* — „*Вутам*”. Na pożegnanie w łemkowskim używamy wyrażenia *Do widzenia*, podobnie jak w polskim.

Powiemy po prostu: *Cześć*, a gdy mówimy do starszej osoby lub do grupy osób — po prostu „*Тримайте ся*”, „*Будте здоровы*” albo na przykład „*Останте здоровы з Богом*”. Łemkowie z dużym szacunkiem odnoszą się do Boga i regilii. Dlatego też na *Do widzenia* mówi się „*З Богом*”. Podsumowując, wyrażenia *Do widzenia*, *do zobaczenia* możemy powiedzieć „*Тримайте ся*”, „*Будте здоровы*”, „*Вшыткого доброго*”.

Wieczorem żegnamy się i mówimy *Dobranoc*, czyli „*Добраніч*”.

Jeśli po polsku chcemy powiedzieć *żegnaj* — w etnolekcie łemkowskim możemy powiedzieć „*Тримай ся*” „*Тримайте ся*” „*Чесьць*” (**Komentarz Zjednoczenia Łemków: то чыстий польонізм, але ужываний. Oraz komentarz Ruskiej Bursy w Gorlicach: polonizm, nie funkcjonuje w poprawnym łemkowskim**) „*Іду юж*, *Па Па*”. Są podobne do polskich wyrazów.

Podstawowe zwroty grzecznościowe:

Proszę — *Прошу*

Dziękuję — *Дякую*

Przepraszam — *Перепрашам*

Proszę Pani/Pana — mówimy po prostu — *Прошу*.

Natomiast gdy prosimy o coś „*Proszę podaj mi herbatę*” — „*Прошу подайте ми гарбату*” albo „*Podaj mi herbatę*” — „*Подайте*”. Wyrażenie „*Proszę podać*” wyrażamy za pomocą jednego słowa, tj. formy w liczbie mnogiej „*Подайте*”. Inny przykład „*Proszę usiąść*” — łem. „*Прошу сідайте*”.

Przedstawienie się.

Podaję na swoim przykładzie: „Jestem Grzesiek, mam 24 lata, mam się dobrze, jestem studentem albo uczniem” — łem. „*Я Грещ (albo ем Грещ), мам двадцет штырі роки, приїхал ем з України, студіюю в Кракові, вчу ся в Кракові*”.

Pytanie: *Jak masz na imię?*

Polskiemu pytaniu o imię „*Jak masz na imię?*” odpowiada łem. „*Яке Твоє мено?*”. pol. *imię* — łem. *імено/мено*

pol. „*Jak Pan/Pani ma imię?*” — łem. „*Як вас звати/Яке Ваше мено?*”

„*Jak się nazywasz?*” — łem. „*Як ся называш?*”

„*Jak się Pan/Pani nazwywa?*” — łem. „*Як ся называте?*” pol. *nazwisko* — łem. *назвиско*

Gdy chcę dowiedzieć się o aktualne (bieżące) sprawę, po polsku powiem „*Jak się masz?*”, „*Co tam?*”, „*Co słychać?*”. Ich ekwiwalentami w etnolekcie łemkowskim są „*Як там?*” „*Што чуту?*”, „*Як ся маш?*”, „*Як ся мате?*”, „*Што нового?*”.

„*Co słychać?*” — łem. „*Што чуту?*”, gdzie „*Чуту*” czyli „*Сłychać*”. Tą samą formę użyjemy tłumacząc na łemkowski pol. wyrażenie „*Jak się masz?*”. „*Што чуту?*” ekwiwalentem jest angielski zwrot „*What’s new?*”, który odpowiada też łem. „*Што нового?*” — pol. „*Co (słychać) nowego?*”.

Odpowiedzią na to pytanie są w języku polskim zwroty „*Świetnie*, *Bardzo dobrze*, *Dobrze*, *Średnio*, *Tak Sobie*, *Źle*, *Fatalnie*, *Katastroficznie*”. W etnolekcie łemkowskim odpowiednio: „*Супер*, *Барз добрі*, *Чудово* (pol. *fantastycznie*), *Зьлі*, *Не добрі*, *Тяжко*, *Барз тяжко*, *Барз зьлі*”. Warto nadmienić, że łem. „*Зьлі*” nie jest formą liczby mnogiej, lecz jest to przysłówek pol. „*źle*” — po łemkowsku „*Зьлі*”, będące semantycznym odpowiednikiem ang. „*Bad*” lub „*Very bad*”.

Liczebniki od 0 do 10

Zero — *Зеро*

Jeden — Єден „Раз”
 Два — Два
 Три — Три
 Cztery — Штыри
 Pięć — Пят
 Sześć — Шіст
 Siedem — Сім
 Osiem — Вісем
 Dziewięć — Девят
 Dziesięć — Десят

Pytanie: Ile jest? Na przykład pol. *Ile jest sześć plus dwa?* – odpowiada łem. *Кілько буде шіст плюс два?* Po łemkowsku możemy też powiedzieć: *Кілько то буде шіст плюс два?*

Podsumowując: używamy zwrotów: *Ile to będzie?* – „*Кілько то буде?*”, *Ile?* – „*Кілько?*”.

Podstawowe działania arytmetyczne:

Dodawanie: Plus — Плюс
 Odejmowanie: Minus — Мінус
 Mnożenie: Razy — Разів / Кранто
 Dzielenie: Przez — Perez

Warto na marginesie zaznaczyć, że przyimka „przez” używamy również w innych funkcjach (np. lokatywnej), por. pol. *Przejdź przez rzekę* — łem. „*Переїд Perez ріку*”.

Pytania dotyczące danych.

Jaki jest twój numer telefonu? — „*Якій єст твій номер телефону?*”

Jaki jest pana/pani numer telefonu? — „*Якій єст Ваш номер телефону?*”

Jaki jest Twój adres? — „*Якій єст твій адрес?*”

Możemy też zapytać inaczej, jak i w języku polskim: *Gdzie mieszkasz?* — „*Де мешкаш?*”

Jaki jest pana/pani adres? — „*Якій є Вам адрес?*”

Inne zwroty grzecznościowe:

Proszę powtórzyć — „*Прошу повторити*”. łem. *Прошу повторити* od słowa *повтор*

Proszę mówić wolniej — „*Прошу рад/бесидуї/гадай помальше*”.

Słowa, to tzw. verba dicenoli, czyli czasowniki mówienia, w etnolekcie łemkowskim odpowiadające na pol. *mówić* — łem „*рад*”, „*бесидувати*”, „*радити*”, „*гадати*” (**Komentarz Zjednoczenia Łemków: то польонізм**), „*говорити*” (**Komentarz Ruskiej Bursy w Gorlicach: popularny czasownik wśród Rusinów na Słowacji**).

W etnolekcie łemkowskim słowo *rozumiesz* brzmi jak w ukraińskim i ma dokładnie tyle samo sylab por. ukr. *розумієш* — łem. *розумієш*. Etnolekt łemkowski ma akcent na przedostatnią sylabę (**Komentarz Zjednoczenia Łemków: Є то безумовно вплив польського языка**)

Pytanie dotyczące struktury miejskiej; dowiedzenie się o nazwach.

Ulica — łem. *улиця*

Aleja będzie również używana jak polskie słowo *алея*.

Więc jeżeli jakieś słowo się pojawia; coś, do dotyczy miasta, czy czegokolwiek nowoczesnego — to po łemkowsku takie słowo będzie tak samo brzmiało jak po polsku, czy po angielsku. Podsumowując: również słowa określające miejsca w mieście jak *plac*, *osiedle*, będą brzmiały tak samo po łemkowsku. W zasadzie, *plac* to *пляц*, *площа*; *osiedle* to *оселя*, *оседле*, *дистрикт*.

Pytania: *skąd, gdzie?* — *одкале/де?*

Gdzie mieszkasz? — łem. *Де мешкаш?*

Gdzie Pan/Pani mieszka? — łem. *Де мешкате?*

Mieszkam — łem. *Мешкам*

Skąd jesteś? — łem. *Одкаль/одкале походиш?*

To pytanie również możemy zadać łem. *Одкаль єс?*

Skąd Pan/Pani jest? — łem. *Одкаль сте?*

Przykładowa odpowiedź: łem. *Сме з Кракова*.

Stąd — łem. *Оддталь/одтале*

Nazwy i różnice nazw krajów.

Większość nazw krajów i ich mieszkańców będzie brzmiała tak samo. Natomiast są też różnice.

Niemcy — *Німці*

Węgry — *Мадяры/Угры*

Słowacja — *Словацця/Словакы*

Chorwacja — *Хорваця, Хорвати*

Dialekty (Bukowina, Dolnołużycki, Charkow, Bojkowski, Górnołużycki, Huculski) — (*Буковина, Нижньолужицкий, Харків, Бойківський, Вижньолужицкий, Гуцульський*) — **Komentarz: Odpowiedź Zjednoczenia Łemków.**

Zaimki osobowe (łem.)

Ja	Я
Ty	Ты
On	Він
Ona	Она
Ono	Оно

Мы Мы	Мы
Wy (Pan/Pani)	Вы
Oni/One (Państwo)	Они

Jak było wspomniane wyżej, i liczba mnoga i zwrot grzecznościowy do osoby Pan/Pani w etnolekcie łemkowskim będzie miało jedną formę zaimka osobowego łem. Вы. Dla zaimków oni i one w etnolekcie łemkowskim mamy jeden wspólny zaimek łem. они. Jest tylko jedno słowo. Przykładowe zdanie: *Они (идут — Zjednoczenie łemków. Идут — Ruska Bursa w Gorlicach)*. Państwo również będzie miało zaimek osobowy они. Jeśli chcemy zwrócić się np. Szanowni Państwo! — łem. *Шановні Панство!; Пані і Панове!*

Dla wyrazu *Państwo* w rozumieniu „kraj”, będziemy używać łem. słowa *Держава*. łem. *заграниця* używamy do określenia państwa obcego.

Odmiana bezokoliczników, czasowników **być, mieć, mieszkać**.

Zaimek osobowy	Быć	Мієć	Мієшкać
	<i>Быти</i>	<i>Мати</i>	<i>Мешкати</i>
Я	Єм	Мам	Мешкам
Ты	Єс	Маш	Мешкаш
Він/Она/Оно	Єст	Ма	Мешкат
Мы	Сме	Маме	Мешкаме
Вы	Сте	Мате	Мешкате
Они	Сут	Мають	Мешкають

Słowo łem. Быти można uznać za adoptowane z polszczyzny. Moim zdaniem, „jesteście” jest długim słowem, i w etnolekcie łemkowskim zostało skrócone do сте, jesteśmy do сме itd. łem. сут – odpowiada polskiemu pol. są.

Tworzenie zdań czasownikami być i mieć. Porównanie z ekwiwalentami łemkowskimi:

Mam na imię – На імено мам Mam się dobrze – Мам ся добрі

Czasownik być i zdania proste z nim tworzone będą odpowiadać następującym zdaniom etnolektu łemkowskiego: Jestem z Ukrainy – Єм з України / Я з України Jestem Grześ – Я Грицько (Zjednoczenie łemków) / Єм Грицько (Ruska Bursa w Gorlicach)

Odpowiedź: Mieszkam na... Mieszkam na wsi – Мешкам на селі (Ruska Bursa w Gorlicach). Мешкам в селі (Zjednoczenie łemków). Mieszkam w mieście – Мешкам в місті. Możemy stwierdzić, że wieś – łem. село, miasto – łem. місто.

Imiona łemkowskie.

Grzegorz – Гриц

Piotr – Петро: велкій Петро (велкий хлоп), малый Петрусь (малый хлопчык). Czyli duży Piotr, mały Piotrek.

Jerzy – Юрий /Юрко. Samo słowo Юрко już jest zdrobnieniem

Czas: Teraz i zaraz. Różnica w użyciu.

Teraz – Тепер

Zaraz – Зараз

Na przykład pol. teraz jest lepiej, niż wcześniej – łem.

Тепер єст ліпше нич перше. А зараз буде іщы ліпше.

Na przykład pol. Zaraz będę – łem. Зараз буду.

Słownictwo.

Dom – Хыжа

Mieszkanie – Мешканя

Auto, samochód – Авто, самохід. Ponieważ, posiada tak samo złożoną strukturę jak samochód, bo sam chodzi, po łemkowsku Самохід, бо „сам ходит”.

HEORHII TURCHENKO YOU

СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ ФРАЗЕОЛОГИЗМОВ С КОМПОНЕНТОМ «УМ» НА ПРИМЕРЕ РУССКОГО, УКРАИНСКОГО И ПОЛЬСКОГО ЯЗЫКОВ

Каждый литературный язык имеет в своем составе значительное число фразеологизмов, которые используются носителями языка в обычном устойчивом оформлении. Как писал Валерий Мокиенко, «фразеологизмы — своеобразный «чёрный ящик» историко-культурной и языковой информации». Именно они отчетливо передают дух, колорит и неувядающую красоту языка, выработанного народом на протяжении веков. Во фразеологизмах отображается история народа, своеобразие его культуры и быта. Образы, заложенные в этих языковых единицах, служат отражением национальной самобытности народа, поэтому фразеологизмы часто носят ярко выраженный национальный характер.

Выбор русского, украинского и польского языков в качестве базы сопоставительных исследований, связан с генетическим родством данных языков. Менталитет носителей языков проявляется, с одной стороны, в ряде принципиальных различий, с другой — в значительных сходствах. Указанная система противовесов в комплексе со значимыми экстралингвистическими факторами представляет большой интерес для проведения научного исследования.

Проблемой сравнительной фразеологии занимались, в частности, Ю. Моравский, С. Скорупка, Б. Реякова, А. М. Левицкий, А. Дорош, И. Дашиньска, а в украинском и русском языкознании — К. М. Джулумянц, Г. Я. Селезнева, Н. Л. Гильченко, А. В. Кунин. Аракин, Я. П. Солодуб., И. Кононенко.

В нашей работе проведен сопоставительный анализ фразеологизмов, содержащих лексический компонент ум / розум / разум в трех славянских языках: русском, украинском и польском, что позволило выявить особенности исследуемых единиц в каждом из рассматриваемых языков. Из более чем десятка словарей, как фразеологических, так и не фразеологических, был отобран материал, включающий почти три сотни эквивалентных фразеологических единиц, связанных с областью высшей мозговой деятельности, проявлений

интеллекта. Они были подвергнуты структурно-семантическому сопоставительному анализу, отправной точкой для которого послужил русскоязычный материал. Изучение трудов лингвистов позволил прийти к выводу о том, что целесообразнее всего выделять следующие виды узусуальных межъязыковых соответствий:

- Фразеологические эквиваленты;
- Фразеологические аналоги;
- Безэквивалентные фразеологические ед.

В результате была создана сопоставительная таблица объемом 40 страниц, аннотированная комментариями и уточнениями, касающимися сферы употребления отдельных фразеологизмов (разговорная, устаревшая, архаичная, вульгаризмы). Данные таблицы могут служить материалом для занятий по лингвокультурологии, этнолингвистике, фразеологии, синтаксису, стилистике и лексикологии, поскольку они отражают восприятие мира соседними славянскими народами и их словотворчество.

При анализе фразеологизмов удалось обнаружить их выраженное лингвокультурологическое и фольклорное родство, а также тождественность средств выразительности. Большинство рассмотренных фразеологизмов характеризуются либо полной, либо частичной лексической идентичностью, структурной устойчивостью и совпадением в их стилистической характеристике и сочетаемости форм. Это, несомненно, объясняется близостью названных славянских языков.

Последовательный сопоставительный анализ выявил тот факт, что сравниваемые ФЕ подчиняются закономерностям структурно-семантического моделирования, т.е. вариативности компонентного состава в разных языках при сохранении структурного и семантического тождества.

Большинству рассмотренных фразеологизмов соответствуют по нескольким эквивалентам в украинском и в польском языках, которые характеризуются либо полным, либо частичным лексическим соответствием, структурной устойчивостью, а также совпадением в

стилистических характеристиках и сочетаемости форм. Компонент «ум» в сравниваемых языках имеет разные лексические соответствия при сохранении семантического тождества: укр. *розум, ум, голова, лоб, мозок, глузд, тьма, думка, свідомість, гадка, макітра*, пол. *rozum (rozumu мн.ч.), głowa, mózg, erudycja, zmysł(y), umysł, myśl, rozsądek, inteligencja, mores, czoło / łeb, sufit*.

Нами выявлена группа фразеологических единиц, совпадающих не только по значению, но и по структуре и лексическому составу. Напр. рус. *без ума, отнять ум, ясный ум, короткий ум* соответствует укр. *без розуму, відібрати розум, ясний розум, короткий розум* и пол. *bez rozumu, odebrać rozum, jasny rozum, krótki rozum*. Они являются примерами идиоматической идентичности и сходства в восприятии и описании действительности в названных языковых системах. Этот факт может быть обусловлен лингвистическим родством, общим происхождением и географическим соседством. При поиске соответствий для русских фразеологизмов мы старались найти единицы, которые характеризовались бы высокой степенью формального, семантического и стилистического сходства. Нередко для русского фразеологизма находилось несколько аналогов в родственном языке, которые отличались стилистическими характеристиками или оттенками словоупотребления. Так, например, русскому фразеологизму *лишиться ума* соответствует несколько украинских ФЕ: *рішити розуму, позбутись розуму, збожеволіти, з глузду з'їхати, позбутися клепки, збезглуздіти*. При отсутствии в языке идентичного элемента мы прибегли к поиску «семантических модификаций»: для русского фразеологизма попытать ума таким образом был подобран польский фразеологизм *rójść po rozum do głowy*.

В ходе анализа во всех языках удалось выявить значительное количество ФЕ, выражающих положительную оценку интеллектуальных способностей человека, для сравнения: рус. *быстрый ум*, укр. *бистрий (швидкий, жвавий) розум*, поль. *rozum bystry, żywa inteligencja*; рус. *быть в здравом уме*, укр. *бути при здоровому (при повному) розумі*, поль. *mieć zdrowy rozum (rozsądek)*; рус. *гибкий ум*, поль. *giętki umysł*; рус. *глубокий ум*, поль. *głęboki umysł*; рус. *в своем уме, государственный ум*, поль. *ministerialna (kanclerska, senatorska) głowa / łeb*.

В сознании всех трех народов мыслительный

процесс представляется как совершение некоего действия (ср.: рус. *шевелить умом, раскидывать умом, пораскинуть умом*; укр. *крутиться на думці, думка б'ється у голові*; пол. *główkować, mózg mi się przewraca, ruszać głową, rozum (umysł) miesza się*.

ФЕ с отрицательным оценочным значением («несообразительный, бестолковый, тупой, глупый») в лексических составах исследуемых языков оказалось значительно больше, чем ФЕ с положительной оценкой. Их большинство относится к просторечному стилю и носит неодобрительный характер: рус. *разум пошатнулся, сбрендить с ума, быть не в своем уме*, укр. *небагата (бідна) на розум людина, несповна розуму, на розум кволий*, пол. *nie mieć oleju w głowie; mieć nierówno pod sufitem/ pod kopułą, umysł dziecinny, ma źle (kiepsko, lekko) w głowie*.

При исследовании фразеологии всех трех языков было выявлено, что в ходе обретения жизненного опыта человек может развивать и накапливать умственные способности: рус. *наставлять на ум, направить на ум, набираться ума, учить уму-разуму*, укр. *навчати розуму, на добрий розум наставляти, набирати розуму, добра і розуму навчати*; пол. *dawać dobrą naukę, napędzić komu rozum do głowy, kłaść w głowę, nauczyć kogoś moresu, nabierać rozumu, bogacić rozum, pojmować rozumem, brać coś na rozum*.

Человек может, напротив, растерять или утратить умственные способности: рус. *потерять ум, лишаться ума, выходить из ума*; укр. *виходити з голови, втрачати голову, загубити розум, розгубити розум*; пол. *wychodzi, wylatuje, ulatuje, wietrzeje coś z głowy, stracić (dla czegoś, z czegoś) rozum, obrany z rozumu, pozbawić rozumu*.

Отрицательная оценка недостаточного интеллектуального потенциала выражается в следующих словосочетаниях: ***пора за ум хвататься, браться за ум, на ум навести, держи на уме***.

Во всех исследуемых языках ум представляется как метафорическая сущность, способная излучать свет, блеск, светиться, быть видимой, подобно физическим предметам и явлениям, которые можно воспринимать органами чувств, прежде всего глазами: рус. *ясный ум*, укр. *ясний розу*, пол. *jasny rozum*; рус. *блестящий ум*, пол. *ośniewający umysł*; рус. *блестки ума*, укр. *іскорки, виблиски розуму*, пол. *zabłyśnąć erudycją*. И, наоборот, темнота — признак потери ума, расстройства

рассудка: рус. *затмение ума*; укр. *затемнення (затмарення) розуму, потьмарився (мутиться, гасне) розум, затуманювати /затуманити розум, погаснув, потьмарився розум*; пол. *zaćmienie umysłu; ścić umysł, otumanić umysł, zaćmić (zamroczyć) rozum*.

Фразеологизмы, несущие нейтральную оценку состояния ума, разума, присущи всем трем языкам. Это лексические единицы, описывающие, например, умственные процессы, однако не указывающие на скорость или глубину их протекания, либо просто отмечающие существование определенных составляющих интеллектуальных способностей человека, например: рус. *множить в уме, каждый по-своему умом распоряжается, взвешивать что-либо в уме, запиши в уме*; укр. *ясний розум, кращі уми, на розум спілий*; пол. *ważyć coś w myślach, zmiarkować, kierować się własnym rozumem, rozum (umysł) logiczny*.

Неоднозначно указаны во фразеологизмах и возрастные признаки интеллектуальных способностей человека. С одной стороны, считается, что умом (собственно интеллектуальной способностью) могут быть в одинаковой степени наделены как юные, так и взрослые люди: рус. *умом молод, не за бороду — за ум жалуют; из ума выжить, из ума вышел, выжить из ума; седина в бороду, ум в голову*; укр. *вижити з розуму (з ума); хлоп'ячого розуму; що з літ, то з розуму; Розумом недійшлий; вижити з розуму (із ума); голова лисіє, а розум тупіє*; пол. *broda mędrce nie czyni, na mądrej głowie włos się nie trzyma; głupia głowa nie łysieje; głupia głowa nie siwieje*.

С другой стороны, ум (в значении «разум», «рассудительность») считается важным приобретением человеческого существа, его опытом, помогающим преодолевать жизненные трудности.

В образных фразеологизмах, например рус. *куриный ум* (куриные мозги), укр. *курячий (короткий) ум* и пол. *ta kurzy mózg (ptasi mózdzek)*, компоненты «куриные», «цыплячьи», «птичьи» символизируют глупость, бестолковость, безрассудство. В основе образного сравнения лежит метафора, уподобляющая интеллект человека интеллекту птицы.

Для выбранного нами материала характерными оказались также представления об интеллектуально-психических свойствах человека как результате промысла божьего: рус. *бог обидел умом, кому бог ума не дал, кузнец не*

прикует; укр. *бог розумом зобидив (обділив), пол. кому Bóg rozumu go nie da, kowal mu nie ukuje*.

Общее историческое прошлое русского и украинского народов сказалось на общности фразеологизмов (рус.) *свой ум царь в голове* и (укр.) *мати царя в голові*. На основе краткого фольклорного текста (пословицы) образовалась ФЕ, которая по своему компонентному составу совпадает с частями пословицы, однако наделена противоположным значением: *без царя в голове*.

Наиболее интересными в плане выявления культурно-национальной специфики, являются для нас фразеологизмы с яркими культурно-национальными компонентами, поскольку именно в них «воплощены особенности психологии, способа мышления, специфические условия развития материальной и духовной жизни народов». Напр.: рус. *ум пошел на березу, повестись умом, наказанный умом, ума палата, на ум тараты, горе от ума, недюжинного ума человек*; укр. *на розум кволий, збезглуздити, без сьомої клепки, повна макітра*; пол. *mądry Polak po szkodzie*.

Для русского задним умом крепок (ирон.) — «не способен вовремя сообразить, принять нужное решение» в польском удалось обнаружить синонимичное выражение с подчеркнутым национальным колоритом *mądry Polak po szkodzie*.

Предметы национального быта часто входят в качестве компонентов в украинские фразеологизмы. Так, **макітра** — «вид глиняного посуда великого розміру напівсферичної форми з широким отвором», ассоциирующаяся у украинцев с головой человека, встречается во фразеологизмах, определяющих его умственные способности: **макітра розуму** — шутил.: «хто-небудь дуже розумний, розсудливий, кмітливий і т. ін.»

Сложность восприятия и подбора тождественных ФЕ украинского языка состояла в наличии большого числа фразеологических синонимов, в составе которых встречаются элементы русских и польских фразеологизмов. Кроме того, данные синонимы имеют зачастую по несколько вариантов. Так, русскому *задним умом крепок* соответствуют украинские *мудрий по шкоді, пізно до розуму дійшов; якби той розум спереду, що тепер іззаду; якби знаття, що в кума пиття, то б сам пішов і дітей забрав; привів коня кувати, як кузня згоріла; як загнав на слизьке, то за (про) підкови згадав; жити заднім розумом (умом)*.

В некоторых фразеологизмах сохраняются архаические элементы — реликвии предшествующих эпох. Примером может служить польский фразеологизм *nie mieć odrobiny rozumu* — слово «*odrobina*» обозначает «очень небольшое количество чего-то». Фразеологизм *nie mieć (ani) krzty rozumu*, содержит слово **krzta**, которое является более старым эквивалентом представленного в предыдущем обороте слова **odrobina**. В современном польском языке данная лексема встречается лишь в нескольких фразеологизмах. Это наблюдение указывает на то, что современная фразеологическая норма допускает существование единиц, содержащих архаизмы. Случается, что разговорные неологизмы начинают закрепляться в речи и остаются во фразеологическом фонде. Такова, например, польская ФЕ *dostać fiksum-dyrdum* — «сойти с ума». Польский языковед М. Банько полагает, что сочетание *fiksumdyrdum* появилось благодаря трансформации слов **fiksacja** («легкое безумие»), **fiksować**, **fiksować** («сходить с ума, бредить») и диалектного **dyrdać** («идти быстро или бежать мелкими шагами»). Оба слова намеренно перефразированы на латинский манер по типу медицинских диагнозов, что служит дополнительным эффектом создания иронии.

Некоторые польские фразеологизмы, помимо компонентов, обозначающих предметы физической реальности, содержат лексемы, происхождение которых неясно, например: *mieć fiu fiu w głowie*, *mieć fioła w głowie*, *mieć fiu bzdziu w głowie*. Можно лишь догадываться, что это заимствования из детской речи. Аналогична ситуация с фразеологизмами *mieć fiksum dyrdum*, *mieć hysia/hyzia*. Сюда же можно отнести польский разговорный фразеологизм *mieć kuku na muniu*, где **kuku** — слово из речи ребенка со значением «небольшая шишка, царапина», а **munio** — уменьшительная форма существительного **mózg**.

Многие фразеологизмы русского языка не имеют соответствий в украинском и польском языках по причине своеобразия компонентов, образующих эти ФЕ, широко представленных глагольными конструкциями разговорного стиля (иногда с оттенком шутки либо иронии). К ним в украинском и польском языках не удалось подобрать эквивалентов: *беситься умом*, *вкрутиться в ум*, *биться умом*, *выбежал ум*, *выкинуло из ума*, *выбивает из ума*, *выворачивать из ума*, *вышибло из ума*, *выдернуло из ума*,

выстегать из ума, *вытрясти ум*, *глянь умом*, *думать на уме*, *надорваться умом*, *найти на ум*, *не выходить до ума*, *не мочь ума представить*, *не прибиться умом*, *повестись умом*, *сбрендить с ума*, *смотреть умом*, *собраться в ум*, *спрыгнуть с ума*, *ум вытаптывать*, *думать умом*, *зарубить на уме*, *наморщить ум*, *ум западает*, *умом не вести*, *умом тронуться*. Следует заметить, что большинство из данных единиц функционирует в качестве диалектных, они распространены на периферии: в Сибири, Прибайкалье, Республике Коми, Архангельской области и др. В заключение следует сказать, что проведенный с учётом межъязыковой эквивалентности лексико-семантический анализ фразеологизмов русского, украинского и польского языков позволил выявить степень близости восприятия славянскими народами исследованных смыслов. Полностью в трех языках совпадает 10% найденных фразеологических единиц; близкими по значению являются 73% фразеологизмов; не совпадают ни по форме, ни по значению 17 % фразеологических единиц.

Изучение проблемы, проведенное на основе сопоставления русских фразеологизмов с компонентом «ум» с тождественными им фразеологизмами в украинском и польском языках, имеет значимость для разных областей лингвистической науки. Его результаты могут быть использованы в синтаксических, стилистических, структуральных и прагматических исследованиях, проводимых в славянских языках, задействованных в данной работе.

NATALIIA GARNYK YOU

ДІАЛЕКТИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Україна це країна розташована на сході Європи, її історія протягом багато століть змінювалась, а враз з нею і мова. Саме завдяки таким різноманітним змінам в історії українського народу, появились діалекти. Давайте спочатку розглянемо що таке діалект. Діалект – це різновид мови, яку люди використовують для спілкування на певній території. В Україні розрізняють такі основні групи діалектів української мови:

Північні діалекти:

Найбільш поширений у північній частині України, сюди традиційно відносять три основні діалекти (Східнополіський, Середньополіський і Західнополіський говір).

Говори північного наріччя відрізняються між собою деякими пережитковими елементами, а саме зустрічаються такі особливості:

- вживання закінчення -є замість -а після довгого приголосного: життє, весіллє, зіллє;
- вживання закінчення -и замість -і в прикметниках у називному відмінку множини: добри, здорови, гарни.

У північно-східному говорі існує чимало термінів, схожих з польською і білоруською мовами.

Правду кажучи кожен діалект вирізняється серед іншими своїми специфічними рисами, до прикладу, слово болото в північних говорах означає трясовина, дргава, здвіж, драга, балота.

Південно-західні діалекти, найбільш популярне використання їх в Львівській, Луцькій, Рівненській, Житомирській, Тернопільській, Хмельницькій, Вінницькій, Закарпатській, Івано-Франківській та Чернівецькій області.

- Волинсько-подільський діалект, який об'єднує волинські та подільські говірки, які поширені на території Волині та Поділля;
- Галицько-буковинський діалект, який поширений на територіях історичних областей Галичини і Буковини (сюди відноситься в тому числі гуцульський діалект);
- Карпатський, який об'єднує бойківські (північнокарпатські), закарпатські і лемківські говірки (західнокарпатські).

Серед фонетичних особливостей південно-західного наріччя:

- в галицько-буковинських говорах а після м'яких приголосних і шиплячих переходить в голосні переднього ряду е, і, и: час – чіс, ша́пка – ші́пка);
- перехід ненаголошеного о в у: гоу́лўба, кужу́х;
- змішування е та і в словах (жиевэ́, вислó), а в буковинському говорі простежується заміна артикуляції и в напрямку до е (бики -беикé, жéто – жито);
- простежується також перехід м'яких приголосних звуків д', т' в г', 'к: д'ід – г'ід, т'істо – к'істо;

Серед морфологічних особливостей південно-західного наріччя:

- у багатьох діалектах збереглися давні закінчення давального і місцевого відмінка множини іменників чоловічого роду -ом, -ім, -ох, -іх (синóм, браті́м, на синóх, на браті́х у формах синáм, братáм, на синáх, на братáх);
- також збереглися давні форми давального і орудного відмінка однини особистих і зворотних займенників мі, ми, ті, ти, си з форм мені, тобі, собі, менé, тебé, себé;
- характерне поширення вживання різних форм майбутнього часу (бу́ду читáти, бу́ду читáв, читáтиму, му читáти).

Південно-східний діалект, а саме територія Черкаської, Кропивницької, Миколаївської, Одеської, Херсонської, Полтавської, Дніпропетровської, Запоріжської, Сумської, Донецької, Харківської областей та також обшар Автономної Республіки Крим.

Говори південно-східного наріччя характеризуються багатьма мовними явищами, які зафіксовані в літературній нормі української мови, зокрема, їм притаманна наявність шестифонемного ударного вокалізму, що включає голосні / а /, / і /, / і́ /, / у /, / е /, / о /. В цей час до діалекту південно-східної частини України притаманні власні риси, які не відображені в літературній мові. До них відносяться такі особливості:

- збереження м'яких шиплячих: ло [ш'á] (лоша), ведме [ж'á] (ведмежа), поспі [ш'á] 'т (поспішать).
- присутнє закінчення -ій в багатьох прикметниках твердої групи: прохід ['ній] (прохідний), мар ['ній] (марний), б'і ['лій] (білий) та інші.
- флексія -ім, -іх в давальному і місцевому відмінках множини іменників, які мають за основу м'який приголосний: ко ['нім] (коням), д'і ['тім] (дітям), на ко ['ніх] (на конях);
- поширення в формах дієслів II дієвідміни флексії -е: хód [e] (ходить), прós [e] (просить), нós [e] (носять);
- в деяких говорах відсутнє чергування / х /, / г /, / з /, / с /, / к /, / ц /: порó ['гі] (порозі), ру [к'і] (руці);
- вимова / ф / як / х /, / хв /: тўхлі, хвáбріка.

У південно-східному діалекті часто використовуються русизми, а також тюркізми, болгарізми, запозичення з романських мов. Крім цього, варто зазначити, що мешканці деяких територій України вживають так званий суржик, тобто суміш лексики російської та української мов з українською фонетикою і граматику. Авжеж, цей говір не можна назвати мовою, ані діалектом, так як подібна.

KATERYNA PIOTROWSKA YOU

УКРАЇНСКА МОВА

Коли йдеться про виникнення української мови, у більшості громадян вона асоціюється із сучасною писемною мовою, яку вони щодня чують по радіо і телебаченню, вивчають у школах, використовують для створення нових художніх творів, друку газет і журналів. Проте не слід забувати, що національна мова - це не лише спільна для всього народу літературна мова, розроблена майстрами художнього слова, а й народна, яка має свої різноманітні діалектні відмінності в різних регіонах України.

Усім відомо, що українську літературну мову започаткував І. Котляревський. Один з його найвідоміших і найважливіших творів - поема "Енеїда", яка вже понад два століття зачаровує читачів. Запозичивши сюжет античної поеми Вергілія, він наповнив цей твір справжнім українським гумором, традиціями, повір'ями й, навіть, описом одягу та страв. Усе це надає поемі яскравого національного колориту. Саме тому "Енеїду" можна сміливо назвати енциклопедією українського народу. Ще одним не менш важливим твором є поетична збірка "Кобзар" Т. Шевченка. Тут знайдемо ліричні та епічні вірші, громадські та інтимні твори, романтичні балади і різних жанрів поеми: ліро-епічні, сатиричні, драматичні, епіграми, пейзажні зарисовки і жартівливі вірші, послання і переспіви. Шевченко використовував рідну українську мову для вираження своїх почуттів та ідеалів, що робило його творчість доступною та проникливою для широкої аудиторії. Обидві книги стали бестселерами по всьому світу і продемонстрували що українська — не простонародна, а цілком літературна мова. Видати книги вдалося лише тому, що заборони попереднього століття ослабли.

Та насправді українська мова сформувалася ще за часів Київської Русі. До І. Котляревського і Т. Шевченка в Україні були дві літературні мови: церковнослов'янська, запозичена від болгар разом із прийняттям християнства, і староукраїнська писемно-літературна мова. Поряд з церковнослов'янською виникла на її основі також давньоруська - писемна мова зі значним впливом місцевих мовних особливостей. Її використовували для світських потреб — у державному управлінні, у князівських канцеляріях, літописах, в оригінальних і перекладних художніх творах тощо. Цією мовою були створені «Повість минулих літ», «Слово о

полку Ігоревім» тощо. Після занепаду Київської Русі давньоруська мова і далі вживалася на її колишній території, але в українських князівствах вона зазнала ще більших впливів народнорозмовної мови, через що витворився її своєрідний варіант — староукраїнська писемно-літературна мова, що функціонувала в Україні аж до кінця XVIII ст.

Коли ми говоримо про давність української мови та досліджуємо її коріння в глибину століть, то передусім говоримо про народні діалекти. У місцевій мові виникли ці специфічні фонетичні, граматичні та лексичні особливості, які згодом стали характерними для української мови. Таким чином, дослідити походження української мови — це насамперед з'ясувати послідовність, місце і час виникнення окремих українських діалектних рис, що поступово склали специфічну мовну систему, середньонаддніпрянський варіант якої став основою сучасної української літературної мови.

У лексичному плані найближчою до української є білоруська мова (84 % спільної лексики), потім польська (70 % спільної лексики), словацька (68 % спільної лексики) та російська мова (62 % спільної лексики).

Чим більше розвивалася українська мова, тим жорсткіших заборон вона зазнавала. 1721 року, російський імператор Петро I заборонив українську мову «заради виправлення та згоди з великоросійською». За десять років до цього він воював з гетьманом І.Мазепою, який прагнув створити незалежну українську державу. Священнослужителі були змушені переписувати всі книги, в яких використовувався український варіант церковнослов'янської мови. Також була заборона використання української мови у закладах освіти, але, попри все, в народі мова не зникла. У 1862 р. була створена велика кількість недільних шкіл, їх було близько 110. Викладання в багатьох із них велося українською мовою, видані були букварі та підручники, зокрема "Буквар" Т. Шевченка. Але в тому ж році царський уряд вирішив закрити недільні школи, а більшість їхніх організаторів та викладачів було заарештовано. Наступного року міністр внутрішніх справ Російської імперії П. Валувєв видав секретне розпорядження (Валувєвський циркуляр) назавжди заборонити видання книг

українською мовою, оскільки її нібито не існує.

Насправді ж російська влада завжди боялася, що поневолене нею населення українських земель зазнає духовного піднесення і знову захоче створити свою незалежну державу. Однак у другій половині XIX століття Західна частина України перебувала під контролем Польщі і зрештою Австро-Угорщини, тож книжки українською мовою продовжили вільно видавати там. Згодом їх завозили до Російської імперії як контрабанду.

1905 р. Російська академія наук була змушена визнати українську мову самостійно розвиненою слов'янською мовою, а 1910 року прем'єр-міністр Петро Столипін у своєму циркулярі зарахував українців до "іногородців". Уперше українців було визнано не відгалуженням єдиного "руського народу", а окремою нацією. Унаслідок росіяни опинилися у становищі, коли, залишаючись найчисленнішою нацією в країні, вони все ж становили менше половини населення (за переписом 1897 року — 44,35%, а українців — 17,81%). Після встановлення на переважній частині території України більшовицького режиму, в 1920-х — на початку 1930-х років проводилася політика українізації. Але з утвердженням сталінського тоталітаризму репресії проти мови відновилися. Світова комуністична революція не відбулася — з цим фактом радянському уряду довелося змиритися та будувати "червону імперію" на російському підґрунті, що супроводжувалося тотальним утиском і навіть знищенням української інтелігенції.

Двомовність інформаційного простору, постійні суперечки про те, якою має бути мова офіційних документів, і сьогодні притісняють мову народу на його землі. Але, не дивлячись на це, нині українська у рейтингу найбільш поширених у світі мов займає 44-те місце, бо нею володіють 33 млн людей (<https://word.tips/100-most-spoken-languages/>). Також вона є другою або третьою за поширеністю серед мов слов'янського походження.

Джерела:

1. Гісем О.В. "Історія України"
2. <http://www.golos.com.ua/article/301757>
3. <https://kanaldim.tv/istoriya-ukrayinskoyi-movy-top-5-czikavyh-faktiv/>
4. <https://uain.press/articles/lingvotsid-represi-proti-movi-1065757>
5. https://uk.m.wikipedia.org/wiki/Українська_мова

VELYZAVETA LYKHOLOT YOU

ГРУППА БЛЭК-МЕТАЛ В СВЯЗИ С ПРАВОСЛАВНОЙ ЛЕКСИКОЙ

Влияние одной культуры на другую, наверно, сочетается с развитием. Человек может исчерпывать и принимать переданные аспекты мнений, окружения — того, что слышит, видит, либо нас заинтересует. Вследствие того, строится личность социальной единицы, а потом группы, общества. Люди формируются в течение целой жизни, поэтому даже то, что мы делаем случайно — ради удовольствия в свободное время, может быть вдохновением для нас или просто становится звеном нас.

Культура соединяет в себе все, поэтому возможно сочетать блэк метал с сакральной темой, хотя это кажется противопоставлением, но ведь не об этом идет речь... Сначала представим главное, итак, *Batushka* — это польская группа блэк-метал, стилизованная на *Батюшку*. «Черный металл» — музыкальное направление, один из экстремальных жанров метала, которого характеризуются, в частности:

- гитары с сильным дисторшном
- скриминг и гроул; шрайк — вокал, как будто сорванный голос или вой волка
- быстрый темп барабанов (барабанной установки)
- длинные, нестандартные структуры песен
- акцент на атмосферу, человек в обществе — контroversии
- черно-белый грим и псевдонимы
- сатанистская, антихристианская и оккультная тематика
- эзотерика, нигилизм, мизантропия и т.д

Батюшка, как музыкальный проект был создан в 2015 году. Их работы весьма инспирируются

православием. На фоне России батюшка также *батя* (родитель, отец) — разговорное обращение или неофициальное обращение к священнику в русской православной церкви. Эта группа из Белостока и членами являются, например, Бартломей Крысюк и Кшиштоф Драбиковский. В 2019 году они поссорились между собой о (авторские) права на название музыкальной группы. После того события, Кшиштоф

Драбиковский создал свой проект и издал свой собственный диск «Панихида».

Панихида (др.-греч. *паннихис* — всенощный: весь, целый + ночь+ петь) — у христиан церковная служба по умершему в сам день похорон, на 3-ий, 9-ий или 40-ой день после смерти в годовщину его смерти или рождения.

Однако Батюшка работает с Бартломеом Крысюком и после распада в 2020 году была издана EP (мини-альбом, миньон) — «Раскол». Всемирно известный облик Григория Распутина отображен на её обложке, а тексты под названием «IRMOS».

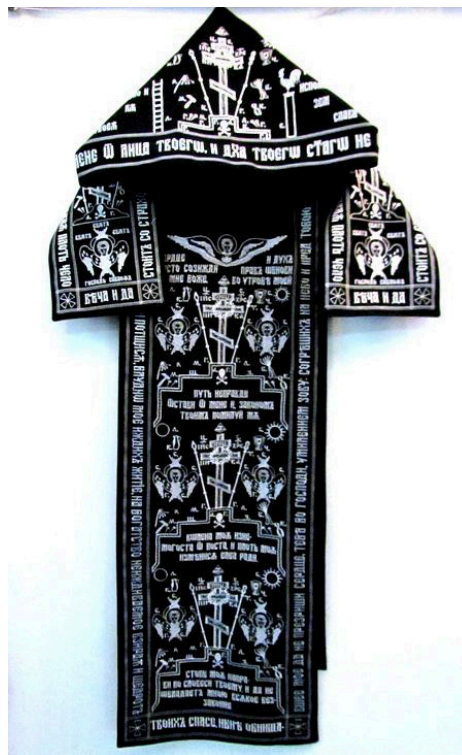
Ирмос (церк.-слав. *Ирмосъ*, греч. — сплетение, связь) — первая поэтическая строфа в каждой из девяти песен канона (— основанный на библейских песнях многострофный жанр православной богослужебной гимнографии для прославления праздника или святого), вступительный стих. В византийском и русском православном богослужении они прославляют священные события и лица. Это смысловая и музыкальная связка между библейской песнью и тропарями [(тропяр; от греч. тропарион — тон, лад, мелодия) — краткое молитвенное песнопение, одно из мелодикометрическим образцом для последующих строф данной

прошения он осеняет себя крестным знамением. Ектения всегда в диалоге с хором.

Текст и собственный перевод на польский:

песни. Тексты ирмосов в основном, парафразы Священного Писания; собраны в богослужебной книге «Ирмологий».

Возвращаясь к Liturgiĭi (Литургия) — первому студийному альбому, нужно объяснить ее феномен и разногласия. Привлекает внимание обложка, на которой видно изображение Богородицы без лица. Все песни под названием Yekteniya*, вторая из них *Благословение* [в религиозном смысле, оно означает славословие, которое человек возносит Богу. Мы хвалим Его за благодать или пожелаем успеха, счастья, долголетия в адрес другого человека]. Они написаны на русском или старославянском. Здесь собраны 8 композиций, в очереди: *Очищение, Благословение, Премудрость, Милость, Святой вход, Упование, Истина и Спасение.*

***Ектения** (также ектенѣя, ектения), в др.-греч. значит «усердие, рвение». В богослужении — название последовательности молитвенных прошений или одна из главных составных частей богослужения, которая входит в состав большей части богослужений в православной церкви. Она имеет разные формы и виды, а также в греческих церквях этот русский термин имеет различные наименования.

Диакон (— лицо первой низшей степени священства, помогает епископам и священникам в богослужении) читает ектению на амвоне и в правой руке держит ораль. После каждого

Yekteníya 2 (Ектения II: Благословение)

Я пресвѣтый, Я пречистый, Госпóди.
 Во имя мира помоли Меня.
 Во имя спасения Мѣня помолил.
 Во имя всего мира, благослáви, Я соединю
 всех.
 Я пресвѣтый, Я пречистый, Госпóди.
 Во имя Мѣня помолилась, именем спасения.
 Я пресвѣтый, Я пречистый, Госпóди.
 Во имя мира помоли Меня.
 Во имя спасения Мѣня помолил.
 Во имя мира.
 Блажени нищие духом, яко тех есть Царство.
 Блажени плачущии, яко тии утешатся
 (Блажени).
 Блажени кротцыи, яко тии наследуют землю
 (Блажени).
 Блажени алчущии и жаждущии правды, яко
 тии насытятся (Блажени).
 Блажени милостивии, яко тии помиловáни
 будут.
 Блажени чистии сердцем, яко тии Меня узрят.
 Блажени миротворцы,
 Блажени изгнани правды ради (Блажени).
 Во имя мира помоли Меня.
 Во имя спасения Мѣня помолил.
 О граде сем, всяком граде, стрáне.
 Я пресвѣтый, Я пречистый, Госпóди.
 О граде сем, всяком граде, стрáне, и вся.
 Я пресвѣтый, Я пречистый, Госпóди.
 Во имя мира помоли Меня.
 Во имя спасения Мѣня помолил.
 Во имя мира.

Ektenia II: Błogosławieństwo

Ja najświętszy, ja nieskazitelny, Panie.
 W imię pokoju wybaw Mnie
 W imię zbawienia wybawił Mnie.
 W imię wszego pokoju, pobłogosław, a ja zjednoczę
 wszystkich.
 Ja najświętszy, ja nieskazitelny, Panie.
 W imię Moje odkupienia, na znak zbawienia
 Ja najświętszy, ja nieskazitelny, Panie.
 W imię pokoju błogosław Mnie.
 W imię zbawienia wybawił Mnie.
 Na znak pokoju.
 Błogosławieni ubodzy w duchu, albowiem do nich
 należy królestwo niebieskie.
 Błogosławieni, którzy się smucą, albowiem oni
 będą pocieszeni (Błogosławieni).
 Błogosławieni cisi, albowiem oni na własność
 posiadą ziemię (Błogosławieni).
 Błogosławieni, którzy łakną i pragną
 sprawiedliwości, albowiem oni będą nasyceni
 (Błogosławieni).
 Błogosławieni miłosierni, albowiem oni
 miłosierdzia dostąpią.
 Błogosławieni czystego serca, albowiem oni Boga
 oglądać będą.
 Błogosławieni, którzy wprowadzają pokój,
 Błogosławieni, którzy cierpią prześladowania dla
 sprawiedliwości (Błogosławieni).
 W imię pokoju błogosław Mnie
 W imię zbawienia wybawił Mnie.
 O dostatku nasienia, wszelka błogości, narodzie
 Ja najświętszy, ja nieskazitelny, Panie.
 O dostatku nasienia, wszelka błogości, narodzie
 Ja najświętszy, ja nieskazitelny, Panie.
 W imię pokoju wybaw Mnie
 W imię zbawienia wybawił Mnie.
 Na znak pokoju.

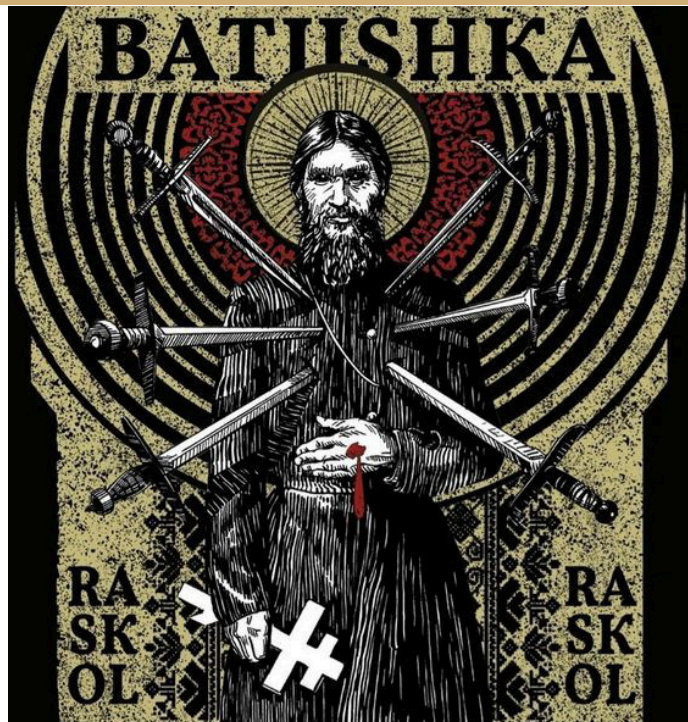
Касательно православия, я попытаюсь приблизить тему православного богослужения, в связи с названиями песен альбома *Господи*.

Общественное богослужение — регулярное богослужение по установленному расписанию для всей общины верующих. Другое его название — «церковное молитвословие». В православии к нему относятся: вечерня, повечерие, полунощница, утренняя, часы, междочасия, изобразительны/литургия. Также важное понятие, суточный богослужебный круг (или суточный круг богослужения) — цикл регулярных общественных богослужений, которые состоятся на протяжении суток.

Чинопоследование (последование) — закрепленное церковными правилами последовательное сочетание молитв, песнопений и действий, совокупность которых составляет определенное богослужение

*В церковной службе **часы** — 4 четыре к каждой четверти дня, они краткие.

- Возглас (возглашение, аккламация)
- 1. краткое молитвословие, провозглашенное священником или епископом во время богослужения или моления (некоторые возгласы являются завершением тихо читаемой молитвы).
- 2. по традиции, общее название коротких часто повторяемых словесно-музыкальных формул в богослужении. Эта выбранная фраза произносится нараспев, путём повышения и понижения высоты звука на отдельных слогах. Благодаря тому удобно выделять наиболее значимые смысловые обороты в молитве. В православных храмах часть возгласов могут громко произносить только священнослужители, другие разглашаются церковнослужителями, третьи возглашения более музыкально поются певчими церковных хоров и клиросов. Они разделяются на начинательные, литургийные и ектенийные.
- *Девятый час (3 часа дня) — вспоминается смерть Господа Иисуса Христа.
- Вечерня — имеет место в вечерние часы, различается вседневная, малая и великая. Традиционное время около девятого часа дня, то есть «вечером» (отсюда название). Однако в праздничные дни соединяется вместе с утреней в составе всенощного бдения (всенощной).

- Повечерие — оно вечером, название которого происходит от монастырской практики после вечерней еды — *вечери*. Они бывают малое или великое. По современной практике Русской православной церкви повечерие очень редко.
- Полунощница — (с греч. «*после вѣчери, то есть, после ужина*») у старообрядцев также павечерница, она проходит в полночь. Она посвящена грядущему пришествию Господа и Страшному суду. В настоящей приходской практике почти не совершается, а в монастырях обычно бывает рано утром. Различается вседневная, субботняя, воскресная и полунощница Великой Субботы. Во вседневной две части.
- Утренняя (заутреня) — (греч. **ортхрос**, что означает рано приходить), согласно Уставу, оно утром. Обычно различают три вида утрени: вседневная, славословная и полиелейная.
- *Первый час — (наши 7 часов утра) освящает молитвой наступивший день, вспоминается множество событий: н престанное славословие ангелов, изгнание из рая Адама и Евы, ночную молитву Господа Иисуса Христа, его страдания на суде Каиафы, Страшный суд.
- *Третий час — (9 часов утра) вспоминается Суд Пилата и позднее, сошествие Святого Духа на апостолов.

- *Шестой час — (12 часов, полдень) воспоминание грехопадения прародителей и пригвождения Иисуса Христа ко кресту.
- Литургия — (от греч. *общее дело*) главное христианское богослужение, во время которого происходит Таинство Причащения или Евхаристия (от греч. *евхаристия* — благодарение, благодарность).

Лишь в 2019 Бартломей Крысюк издал золотой диск «Господи» (*Hospodi*), а в 2020 году еще издали полноформатный альбом «Чёрная Литургия» (*Black Litourgiya*). И последний, до сих пор, альбом-сборник — это МАРИЯ (*Maria*).

Одна из последних пластинок, EP группы, которую издали (изданная) в 2021 году — «Царю Небесный» (*Carju Niebiesnyj*) состоит из шести *Писем*. Ее обложка больше цветная, чем предыдущие, она в оттенках голубого и золотого. Так как изъясляет название альбома, на обложке отображается, скорее всего, царя Николая II, который поддерживает двух птиц со скелетом головы и обычными раскинутыми крыльями. Как известно, Николай был последним императором Российской империи. Его правление заканчивают царизм, что означает падение монархии.

Письмо IV, которого текст я сравнивала, является стихотворением Сергея Есенина [инципит] *Не жалею, не зову, не плачу....* Стоит обратить внимание на автора этого произведения и прояснить вкратце кем на самом деле является Есенин. Сергей Есенин был русским поэтом, одним из писателей Серебряного века и представителей имажинизма. Жил он лишь 30 лет, а его смерть — (само) убийство еще оцепленная тайной. Этот поэт пользуется прежде всего метафорами и описывает любовь к жизни и родине, природу, духовность человека и окружающий мир, но также не избегает от политической тематики. Стихотворение было издано в 1921 году и в нем находятся воспоминания, испытания прошлой молодости, жизненные размышления, прикрашенные многими чувствами — печалью и грустью, которые напоминают о бренности бытия и в чем его смысл...

Текст песни и избранный перевод стихотворения:

ПИСЬМО IV (PISMO IV)

Не жалею, не зову, не плачу,
Все пройдет, как с белых яблонь дым.
Увяданья золотом охваченный,
Я не буду больше молодым.
Я не буду больше молодым.
Ты теперь не так уж будешь биться,
Сердце, тронутое холодком,
И страна березового ситца
Не заманит шлаться босиком.
(Дух бродяжий! ты все реже, реже
Расшевеливаешь пламень уст
О моя утраченная свежесть,
Буйство глаз и половодье чувств.)
(Я теперь скупее стал в желаньях,
Жизнь моя? иль ты приснилась мне?)
Все мы, все мы в этом мире тленны,
Тихо льется с кленов листьев медь...
(Словно я весенней гулкой ранью)
Будь же ты вовек благословенно,
(Проскакал на розовом коне.)
Что пришло процвезть и умереть.
Процвезть и умереть.
Все мы, все мы в этом мире тленны,
Тихо льется с кленов листьев медь...
(Все мы, все мы в этом мире тленны,)
(Тихо льется с кленов листьев медь...)

PISMO IV

Nie przeklinam, nie płaczę, wyklęty,
 Wszystko minie, jak z jabłoni dym.
 Starym złotem wędnięcia objęty,
 Już nie będę młody w życiu tym.
 Już nie będę młody w życiu tym.
 Ty już teraz nie będziesz tak walić,
 Serce moje porażone chłodem,
 I kraina brzozowych perkali
 Już nie wciągnie bosych stóp pod wodę.
 (Duchu włóczęgo! i ty także chyba
 Rzadziej dmuchasz w płomień mych ust.
 Jasności oczu i młodości tkliwa,
 Chcę was zawsze każdym zmysłem czuć!)
 (Teraz skąpszy stałem się w pragnieniach,
 Życie moje, czyś mi się przyśniło?)
 Wszyscy my, wszyscy jak zetlała słoma,
 Cicho z klonów kapie liści miedź...
 (Jakbym zgiełkiem w porannych zieleniach)
 Rzecz ta będzie wciąż błogosławiona,
 (Przecwałował zieloną kobyłą).
 Że nam przyszło przekwitnąć i mrzeć.
 Przekwitnąć i mrzeć.
 Wszyscy my, wszyscy jak zetlała słoma,
 Cicho z klonów kapie liści miedź...
 (Wszyscy my, wszyscy jak zetlała słoma,)
 (Cicho z klonów kapie liści miedź...)

(Tadeusz Nowak)

*** (Nie przeklinam, nie płaczę, wyklęty...)

Sergiusz Jesienin

ORYGINAŁ

Сергей Есенин

Не жалею, не зову, не плачу...

Не жалею, не зову, не плачу,
 Все пройдет, как с белых яблонь дым.
 Увяданья золотом охваченный,
 Я не буду больше молодым.

Ты теперь не так уж будешь биться,
 Сердце, тронутое холодком,
 И страна березового ситца
 Не заманит шлаться босиком.

Дух бродяжий! ты все реже, реже
 Расшевеливаешь пламень уст
 О моя утраченная свежесть,
 Буйство глаз и половодье чувств.

Я теперь скупее стал в желаньях,
 Жизнь моя? иль ты приснилась мне?
 Словно я весенней гулкой ранью
 Проскакал на розовом коне.

Все мы, все мы в этом мире тленны,
 Тихо льется с кленов листьев медь...
 Будь же ты вовек благословенно,
 Что пришло процвести и умереть.

1922 г.

Их выступление вживую — это больше целое артистическое представление, как спектакль, либо обряд, чем концерт. К сожалению, чаще всего, разные общества отменяют их концерты, хотя уже в самом начале был запланирован концертный тур в Россию и Беларусь, но группа ездит и играет свои концерты на фестивалях, тоже вместе с другими группами. Также стоит привлечь внимание на обложки и символические названия, например, с первого альбома *Batushki*. Заключая эти рассуждения, культура соединяет в себе все, значит размывает границы между разногласием, здесь верой и тяжёлой музыкой.

Библиография:

1. *Wikipedia/ Википедия*
2. *Азбука веры*
3. *LyricsTranslate*
4. *Wywrota*
5. *Культура.РФ*
6. <https://www.youtube.com/watch?v=1a7-ggjvLlc>
7. https://www.youtube.com/watch?v=aphOxJQ_xmw

ALEKSANDRA SOBIERAJ YOU

ЗАПИСКИ ИЗ МОЛЧАЩЕГО ДОМА

«Жить тяжело и не уютно
Зато уютно умирать»

Molchat doma — это белорусская музыкальная группа из Минска, сочетающая в своём творчестве пост-панк, синти-поп и нью-вейв. Говоря о самом жанре, New Wave — это жанр происходящий с отрезка панк-рока, музыкальное направление; этим термином обозначают различные жанры рок-музыки, возникшие в конце 1970-х — начале 1980-х годов. Он стал самым известным во время 80-ых годов. Вместе с ним восстали новые, альтернативные жанры музыки, которых целью было отвлечься от *скучного* рока и мелодичного попа.

Новая волна или нью-вейв отличается от всех своими глубокими звуками и мрачной, тяжелой аурой. Появление «новой волны» представляло по сути сознательное сочетание стилей эстрадной музыки разных времен, и в то же время даже подчеркнутая старомодность не вызывала кардинальных перемен в манере исполнения и аранжировки. Все оставалось по-прежнему, лишь добавлялась маленькая «модная изюминка» — элементы ритма хард-рока или какой-либо другой знак современности, — но все это на фоне четких атрибутов «вчерашней» музыки.

В жанр нью-вейв включенные такие поджанры как:

- пост-панк
- cold wave
- dark wave
- new romantic

Но надо вспомнить, что все альтернативные жанры с начала вываливали контroversы. И так как *Siouxsie Sioux* подтвердила всех своим черно-белым гримом во время её концерта гот-рока, так *Molchat Doma* явно любит оставлять людей в шоке.

Само название группы на английском языке обозначает Houses of Silence, Молчат дома.

В составе группы:

- Егор Шкутко — вокалист
- Роман Комогорцев — гитара, синтезаторы, драммашина
- Павел Козлов — бас-гитара и синтезатор.

Егор и Роман являются основателями данной группы.

Группа создала три альбома за несколько лет сосуществования: *С крыши наших домов*, *Этажи* и *Монумент*. По моему мнению самым известным из них является второй альбом — *Этажи*. Смотря только на обложку можно сразу сказать, что весь альбом и соинения находящиеся в нем удержанные в стиле коммунистических времен. На графике можно увидеть здание гостиницы — отель «Панорама» в современной Словакии, часто считающийся иконой архитектуры социалистического реализма, имеет цель напоминать старые здания многоквартирных домов, коммуналок. Основные темы альбома — политика, коммунизм и угнетение.

Список композиций:

1. «На дне»
2. «Танцевать»
3. «Фильмы»
4. «Волны»
5. «Тоска»
6. «Прогноз»
7. «Судно (Борис Рыжий)»
8. «Коммерсанты»
9. «Клетка»

Сам список не является сложным или длинным; но можно думать, почему только девять песен? Может быть, это не имеет так глубокой важности, но девять песен, девять «этажей» напоминает девять кругов (коммунистического) ада. Ад в качестве символа места муки, из которого не надо уйти.

Ниже текст одной из песни, выбранной до анализа, её название *Судно (Борис Рыжий)*. Борис Борисович Рыжий — российский поэт, геофизик. По утверждению Евгения Рейна, «Борис Рыжий был самым талантливым поэтом своего поколения», но, к сожалению, поколения, которого рок — быть разбазаренным. Сам Рыжий принадлежал до эпохи перестройки. После написания более 120 стихов, поэт решил совершить самоубийство.

Судно — это собственно водное транспортное средство, корабль, представлено в качестве банки, тюрьмы, в которой жили люди во время СССР.

*Эмалированное судно
Окошко, тумбочка, кровать*

Указание судна в качестве тюрьмы, в которой не находится много — только самые нужные вещи; символ жизни в ограниченном, коммунистическом государстве, где кроме самых нужных вещей люди не имеют ничего — даже личности.

*Жить тяжело и не уютно
Зато уютно умирать*

Жизнь и творчество во время перестройки являлось более тяжелым чем всегда; ограниченность, нужность быть подчиненным власти без возможности самостоятельного мышления справились, что — трагически — и жизнь, и смерть не имеют цели.

*И тихо капает из крана
И жизнь растрепана, как блядь*

Неблагодарность жизни можно увидеть в каждом уголке; она часто в разных текстах и разговорах есть сравнена с блядью и другими неизвестными профессиями, изъывая ее нечестность, взяточничество и отсутствие большой цели.

*Выходит как бы из тумана
И видит — тумбочка, кровать*

Лирическое я обращает внимание на факт, что ява является сном; люди не знают, что происходит в мире, вслепую заверяют власти, что она их будет лидировать.

*И я пытаюсь приподняться
Хочу в глаза ей поглядеть*

Люди пробуют стойко держаться, не попасть в манию и по крайней мере вменять себя самого, что такая жизнь их удовлетворяет. Но для некоторых из них пережить ещё один день и уберечь гордость — успех.

*Взглянуть в глаза и разрыдаться
И никогда не умереть, никогда не умереть
Никогда не умереть, никогда не умереть,
никогда не умереть*

Лирическое я хочет перепоручить свою мудрость, силу и творчество младшим поколениям; никогда не умереть в глазах мира искусства.

WIKTORIA ZALEWSKA YOU

PROBLEMATYKA UKRAIŃSKIEGO NACJONALIZMU I UKRAIŃSKIEGO OPORU ZBROJNEGO W LATACH MIĘDZYWOJENNYCH I II WOJNY

Historia i ideologia ukraińskiego nacjonalizmu jest jednym z głównych punktów dzielących Polaków i Ukraińców. Problem ten jest powodem sporu obu narodów; prowadzi do konfliktów i uprzedzeń. Historyczny ukraiński nacjonalizm ze względu na przedwojenną działalność OUN, a zwłaszcza ze względu na zbrodnie popełnione przez ukraińskie podziemie nacjonalistyczne postrzegane jest przez polską historiografię i opinię publiczną negatywnie. Bardziej zniuansowane jest postrzeganie współczesnego ukraińskiego nacjonalizmu w Polsce ze względu na okoliczności ostatniej dekady oraz ewolucję ukraińskiego nacjonalizmu. Ukraińska historiografia pozytywnie ocenia dziedzictwo ukraińskiego nacjonalizmu, w tym działalność OUN i UPA, podkreślając wkład ukraińskich nacjonalistów w rozbudzenie świadomości narodowej Ukraińców oraz ich wkład w walkę o niepodległość Ukrainy przeciwko państwom okupującym etniczne terytoria ukraińskie. Według ukraińskiej historiografii tymi państwami były ówczesna Polska, Niemcy i ZSRR. Apologeci ukraińskiej tradycji nacjonalistycznej podkreślają, że była ważnym wektorem wzmacniającym odrębność Ukraińców od państw historycznie rządzących Ukrainą. Podają przykład Białorusi — państwa o wspólnej genezie etniczno-historycznej z Ukrainą, zarówno będącej pod historycznym panowaniem Rzeczypospolitej, jak i Rosji. Białoruś, choć w ubiegłym wieku doświadczyła stanu Białoruskiej Republiki Ludowej, posiadała nacjonalistyczne ugrupowania polityczne, a w czasie II wojny światowej działało kilka ugrupowań zbrojnych walczących o niepodległość Białorusi, nie wytworzyła ruchu nacjonalistycznego, ani podziemia o takim poziomie zorganizowania i oddziaływania społecznego, jak na Ukrainie. Wspomniani apologeci argumentują, że ukraiński ruch nacjonalistyczny wraz z Ukraińską Powstańczą Armią pozwoliły uniknąć Ukrainie losu Białorusi, uzależnionej politycznie i tożsamościowo od Rosji. Silniejsza jest świadomość odrębności Ukraińców od Rosjan, a negowanie istnienia odrębnego od Rosjan narodu ukraińskiego wywołuje w społeczeństwie ukraińskim więcej kontrowersji, w przeciwieństwie do Białorusi; w społeczeństwie ukraińskim stało się to tematem tabu.

Błędem popełnianym w pozaakademickich dyskusjach o historycznym ukraińskim nacjonalizmie jest utożsamianie go wyłącznie z ruchem

banderowskim. Historycznych odmian ukraińskiego ruchu nacjonalistycznego było kilka, spośród których ruch banderowski jest jedną z nich, wyodrębnił się on w latach trzydziestych dwudziestego wieku. W okresie następującym po I wojnie światowej można wyróżnić następujące nurty ukraińskiego nacjonalizmu:

- Ruch petlurowski — związany z socjaldemokratycznym przywódcą Ukraińskiej Republiki Ludowej atamanem Semenem Petlurą, który zawarł sojusz z Polską wymierzony w bolszewików;
- Ukraiński ruch konserwatywny (hetmański) — politycznie związany z tzw. Państwem Ukraińskim (*drugim Hetmanatem*), którego przywódcą był współpracujący z państwami centralnymi hetman Pawło Skoropadski, a jego głównym ideologiem był Władysław Lipiński;
- Nacjonalizm integralny Dmytro Doncowa;
- Nacjonalizm Organizacji Ukraińskich Nacjonalistów (OUN) wywodzącej się z Ukraińskiej Organizacji Wojskowej (UWO) oraz kilku pomniejszych radykalnych ugrupowań nacjonalistycznych. Z OUN wyodrębniły się zwalczające się wzajemnie ruchy melnykowski i banderowski, a w czasie II wojny światowej Sicz Poleska Tarasa Bulby-Borowca zlikwidowana przez banderowców.

Dmytro Doncow swoim nacjonalizmem integralnym uznawany jest za ideologa, który zainspirował ideologię OUN koncepcjami darwinizmu społecznego w relacjach między narodami oraz ideą dyktatury elit nacjonalistycznych, chociaż nigdy nie wstąpił do OUN, a w roku, w którym rozpoczęła się rzeź wołyńska (1943) zerwał współpracę z OUN. Jego stosunek do Polski był również mniej wrogi niż stosunek OUN, przykładowo w 1920 roku poparł zawarcie sojuszu polsko-ukraińskiego.

Przedmiotem sporu polsko-ukraińskiego jest nurt ukraińskiego nacjonalizmu reprezentowany przez OUN, ponieważ ten nurt wraz ze zbrojnymi ramionami jego odmian z UPA na czele był protagonistą eskalacji konfliktu polsko-ukraińskiego po stronie ukraińskiej, której głównym apogeum był okres od 1943 roku do końca lat czterdziestych. Temu nurtowi poświęcony jest temat niniejszego tekstu.

Organizacja Ukraińskich Nacjonalistów powstała w 1929 roku. Jej pierwszym liderem został Jewhen Konowalec, pułkownik armii Ukraińskiej Republiki Ludowej oraz dowódca Strzelców Siczowych, a przed powstaniem OUN przywódca UW, która weszła w skład OUN wraz ze Związkiem Ukraińskiej Młodzieży Nacjonalistycznej oraz Legią Ukraińskich Nacjonalistów. Warty odnotowania jest fakt, że Konowalec był z pochodzenia w połowie Polakiem, jego matką była Katarzyna Węgrzynowska. Kwestią dyskusyjną pozostaje czy OUN należy uznać za organizację faszystowską. Cechami świadczącymi o faszystowskim charakterze OUN były początkowa fascynacja i współpraca międzynarodowa z europejskimi ugrupowaniami faszystowskimi lub bliskimi ideowo faszystom i narodowo-socjalistycznymi, inspiracja rozwiązaniami totalitarnymi w pewnym okresie (dotyczy to zwłaszcza frakcji banderowskiej do połowy lat 1940-tych) połączona z populizmem, gospodarczym antyliberalizmem i antykomunizmem postulującym współpracę klas narodu ukraińskiego oraz dążenie do stworzenia monoetnicznej Ukrainy, choć w późniejszym okresie dążono do wdrażania współpracy OUN i UPA z innymi narodowościami. Pośrednio OUN była kontynuacją Związku Ukraińskich Faszystów poprzez Legię Ukraińskich Nacjonalistów współtworzoną przez wspomnianą organizację. Nacjonalizm OUN miał jednak wiele cech wyróżniających go od faszyzmu i wskazujących na unikalny charakter tej ideologii. Przede wszystkim faszyzm w swoim charakterze był ideologią rewolucyjną, której rdzeniem (zarówno we włoskim faszyzmie, jak i w niemieckim narodowym socjalizmie) były nacjonalistyczne środowiska kombatanów wojennych, będących tzw. arystokracją ducha. Nacjonalizm OUN bazował na innych podstawach. O ile frakcja melnykowska wraz z jej przywódcą Andrijem Melnykiem bazowała na kombatanach z armii URL, to jednak miała konserwatywny charakter. Z kolei frakcja banderowska tworzona przez młodych działaczy ze Stepanem Bandera na czele miała rewolucyjny charakter, jednak rewolucyjność banderowców wiązała się z ludnością wiejską, którą można bardziej porównywać do powojennego maoistowskiego rewolucjonizmu chłopskiego niż do faszyzmu i narodowego socjalizmu opartych na ludności miejskiej (przynajmniej w początkowym okresie), kreujących się na awangardę ideologiczną. Odróżniało ich to od banderowców, których główną bazą społeczną było ukraińskie chłopstwo. Nacjonalizm OUN był również ideologicznie pragmatyczny, co przejawiało się m. in. w gotowości

do odrzucenia autorytaryzmu na rzecz demokracji.

W okresie II wojny światowej stosunek obu frakcji OUN do hitlerowskich Niemiec był skomplikowany. Frakcja melnykowska, choć mniej radykalna ideologicznie od frakcji banderowskiej, z powodu swojego realizmu politycznego była bardziej skłonna do współpracy z Niemcami pomimo represji wojennych. W konsekwencji ukraińskie formacje zbrojne kolaborujące z Niemcami, takie jak 14 Dywizja Grenadierów SS (Galicja), ukraińskie pułki policyjne SS, Schutzmannschaft i formacje Ukraińskiej Policji Pomocniczej rekrutowały się głównie z szeregów ruchu melnykowskiego przy aktywnym udziale melnykowców w procesie rekrutacyjnym do wyżej wymienionych jednostek. Mimo współpracy melnykowców z Niemcami, formacje melnykowskie znacznie rzadziej dokonywały zbrodni na Polakach, w porównaniu z kontrolowaną politycznie przez banderowców UPA. Wiele z tych zbrodni zostało popełnionych wspólnie przez UPA, m. in. spekuluje się o współudziale UPA w zbrodni w Hucie Pieniackiej dokonanej przez 4 Pułk Policji SS stworzony z rezerw ukraińskich ochotników do Dywizji Waffen-SS Galicja. W ruchu banderowskim koncepcja strategicznego sojuszu z Niemcami zakończyła się wraz z natychmiastową likwidacją przez Niemców rządu Jarosława Steckiego, i z uwięzieniem czołowych przywódców OUN, m. in. Stepana Bandery i Jarosława Steckiego na czele, odrzucających w ten sposób ideę niepodległej Ukrainy. Od tego czasu banderowska OUN, a w późniejszym okresie również UPA, rozpoczęły konspirację oraz zbrojny opór przeciwko Niemcom, ograniczając współpracę z Niemcami do okazjonalnych działań taktycznych wymierzonych głównie przeciwko partyzantce polskiej, a w jeszcze większym stopniu partyzantce radzieckiej, ponieważ w oczach ukraińskich nacjonalistów ZSRR pozostawał głównym wrogiem, z którym walka usprawiedliwiała okazjonalną współpracę z Niemcami jako *mniejszym złem*. Banderowcy byli przeciwni powstawaniu ukraińskich jednostek w siłach niemieckich, jednak wysyłali do nich swoich zaufanych ludzi, którzy w drugim kwartale 1943 roku zorganizowali masową dezercję ukraińskich ochotników i policjantów oraz przystąpienie ich do UPA. Kilka miesięcy później rozpoczęła się reż wołyńska.

Ukraińska narracja odmiennie ocenia wydarzenia na terytorium Wołynia z tego okresu. Według polskiego stanowiska na Wołyniu zostało dokonane ludobójstwo zaplanowane przez dowództwo UPA. Nie ulega dyskusji fakt wydania przez wołyńskie kierownictwo OUN-B, to jest Dmytro Klaczkiwskiego,

Wasyla Iwachiwa i Iwana Łytwynczuka, decyzji o eksterminacji Polaków rękami oddziałów UPA i uzbrojonych formacji chłopskich. Niejasna pozostaje rola Romana Szuchewycza w kierowniczym sprawstwie rzezi wołyńskiej, choć pewnym jest, że podjął decyzję o eksterminacji Polaków w dzisiejszej Galicji Wschodniej. Ukraińska historiografia inaczej jednak ocenia okoliczności tych wydarzeń. Z ukraińskiej perspektywy na byłych terytoriach II RP miała miejsce polsko-ukraińska wojna chłopska, w ramach której dochodziło do obustronnych mordów. Podczas gdy w polskiej historiografii zwykle podaje się wyższe szacunki ofiar zbrodni ukraińskich nacjonalistów oraz niższe szacunki ofiar polskich akcji odwetowych (co zgadza się z uznaniem rzezi za ludobójstwo), w ukraińskiej historiografii podaje się odwrotne proporcje, uzasadniające tezy o wojnie chłopskiej. Ukraińska historiografia wykorzystuje fakt współpracy jednostek polskiej samoobrony z Niemcami i partyzantką radziecką. Polscy historycy uważają, że była to konieczność, ponieważ polska samoobrona na Wołyniu była za słaba, żeby chronić polską ludność przed masakrami. Ukraińscy historycy uważają, że współpraca polskiej samoobrony z partyzantką radziecką zagrażającą ludności ukraińskiej prowokowała podziemie ukraińskie do ataków na Polaków. Według nich, po dezercji ukraińskich jednostek kolaboracyjnych, gdy Niemcy uzupełnili wołyńskie jednostki Schutzmannschaft Polakami, wykorzystali je do walki z ukraińskim podziemiem, w trakcie której dokonywały zbrodni na Ukraińcach. Uważają, że polskie podziemie wspólnie z Niemcami walczyło z ukraińskim podziemiem.

Niezależnie od różnic w narracji historycznej dotyczącej działań UPA przeciwko ludności polskiej, ukraińscy historycy podkreślają fakt zawierania po wojnie przez UPA współpracy z polskim podziemiem antykomunistycznym w celu wspólnej walki z nową władzą komunistyczną. Banderowska OUN, pomimo konfliktu z Polakami, nie miała wrogich relacji z innymi narodami. Pod swoim patronatem inicjowała formacje złożone m. in. z Czechów wołyńskich (Czeska Powstańcza Armia) i Białorusinów (Białoruska Armia Wyzwoleńcza). Ukraińska Powstańcza Armia próbowała również utworzyć wspólny front walki z innymi narodami. W listopadzie 1943 roku banderowska OUN zorganizowała konferencję, w której uczestniczyło 39 delegatów z 13 narodowości okupowanych przez ZSRR (Gruzini, Azerowie, Uzbegy, Ormianie, Tatarzy, Kazachowie, Osetyjscy, Białorusini, Baszkir, Czerkiesi [w tym Kabardyjczycy] i

Czuwasz). Wśród obserwatorów pojawili się Tadzycy i Kirgizi. Na konferencji podjęto zadanie stworzenia planów wspólnej walki narodów będących pod rządami ZSRR w celu wspólnemu przeciwstawieniu się władzy sowieckiej. UPA wydawała również ulotki skierowane do wszystkich narodów ZSRR, z wszystkich regionów wzywające do wspólnej walki. Apelowano do żołnierzy Armii Czerwonej, by dezertowali i przyłączali się do UPA, żeby walczyć z Niemcami, z kolei do żołnierzy jednostek kolaborujących z Niemcami pochodzących z ZSRR oraz z krajów europejskich apelowano o uniezależnienie się od Niemców i podjęcie wspólnie z UPA walki z bolszewizmem. Przyniosło to częściowy skutek; do ukraińskiego podziemia zaczęli przyłączać się Tatarzy krymscy, a Rosjanie i Azerowie stworzyli własne sotnie UPA. OUN próbowała również nawiązywać kontakty z formacjami zbrojnymi z innych krajów europejskich mając na celu stworzenie trzeciej siły walczącej zarówno z państwami osi (zwłaszcza z Niemcami), jak i z aliantami (przeciwko bolszewizmowi i zachodniemu liberalizmowi). W tym celu ukraińscy nacjonaści dokonywali rajdów na terytoria państw bałtyckich, by nawiązać kontakt z tamtejszym ruchem oporu (tzw. leśnymi braćmi). Nawiązywali również kontakt zarówno z serbskimi четnikami, jak i z chorwackimi ustaszami, m. in. w koordynowaniu działań mających na celu zakłócanie kontaktu między siłami radzieckimi, a komunistyczną partyzantką Josipa Broz Tito. Prowadzili także rozmowy zarówno ze stroną węgierską, jak i rumuńską z różnym skutkiem ze względu na różnice interesów. Były również próby nawiązywania kontaktu z wywiadami państw zachodnich. Po wojnie OUN-B zainicjowała powstanie Antybolszewickiego Bloku Narodów skupiającego emigracyjne organizacje antykomunistyczne z Litwy, Łotwy, Estonii, Białorusi, Ukrainy, Czech, Słowacji, Węgier, Rumunii, Gruzji, Bułgarii, Turkiestanu (Azja Środkowa), Armenii, organizacji ruchu niepodległościowego Kozaków, Chorwacji, Wietnamu i Kuby. ABN współpracował z innymi międzynarodówkami antykomunistycznymi oraz z administracjami prezydentów USA.

Stosunek ruchu banderowskiego i UPA do Żydów był złożony. Z pewnością byli poddawani krytyce, będąc uznawanymi za naród biorący udział w ruchu bolszewickim i jako narzędzie w rękach *imperializmu moskiewsko-bolszewickiego* w ucisku narodów. Dochodziło również do udziału banderowców w zbrodniach na Żydach. Z drugiej strony na konferencjach OUN podejmowano

uchwały odradzające uczestnictwo w niemieckim planie eksterminacji ludności żydowskiej. Zdarzały się również przypadki Żydów, którzy stawali się partyzantami UPA. Jednym z nich był Mandyk Żysi Chasman, który w szeregach UPA brał udział w walkach z Niemcami i Polakami; zakończył walkę, gdy w 1945 roku w wyniku akcji NKWD został ranny w obie nogi i trafił do więzienia. Po odzyskaniu przez Ukrainę niepodległości dołączył do organizacji kombatantów OUN-UPA i został objęty opieką przez ukraińskie organizacje młodzieżowe. Zmarł w 2013 roku. Wołodmyr Wiatrowych podał również historię Lejby Dobrowskiego, w której domniemywał o jego udziale w UPA. W okresie niepodległości partia Kongres Ukraińskich Nacjonalistów założona przez banderowskie skrzydło OUN oficjalnie odnosi się pozytywnie do dziedzictwa żydowskiego prawnicowego ruchu Bejtar.

Zbrojna walka UPA z Niemcami przy największej intensywności walk przybierała formy efemerycznych republik partyzanckich powstałych na obszarach opanowanych przez UPA. Były to Republika Kołkowska, Republika Kosmacka i Republika Zakerzońska. Ukraińska historiografia przywołuje wspomniane organizmy parapaństwowe jako apogeum walk UPA z Niemcami. Jednak powstawaniu tych republik towarzyszyła rzeź ludności polskiej — w samych Kołkach doszło do zbrodni na ludności polskiej, w wyniku której wszyscy polscy mieszkańcy Kołek zostali zamordowani. Ukraińskie podziemie nacjonalistyczne skupione wokół Siczy Poleskiej Tarasa Bulby-Borowca jednoznacznie potępiło zbrodnie popełniane przez podziemie banderowskie na Polakach. Sam Borowець krytykował zbrodnie na Polakach w listach do kierownictwa OUN-B z marca i sierpnia 1943 roku. W kwietniu 1943 roku odmówił banderowcom udziału Siczy Poleskiej w zbrodniach na Polakach, a w czerwcu 1943 roku w liście do Polaków wzywał do wspólnej walki z Niemcami i ZSRR. Ostatecznie Sicz Poleska została rozbita przez banderowców, a sam Taras Bulba-Borowець zesłany przez Niemców do obozu koncentracyjnego Sachsenhausen.

Dyskusję wzbudza kwestia rasizmu w ideologii OUN i w koncepcjach nacjonalizmu integralnego Dmytro Doncowa. W myśli Doncowa zawarta jest idea podziału ludzkości na rasy, utożsamiane z narodami, między którymi panuje rywalizacja na zasadach darwinizmu społecznego, jednak w nacjonalizmie integralnym Doncowa rasa jest bardziej kategorią socjologiczną niż biologiczną. Uznawany przez niektóre środowiska za ideologa rasizmu, w OUN Jurij Łypa określał typ dynarski jako podstawowy typ rasowy Ukraińców,

głosząc w ten sposób pokrewieństwo narodu ukraińskiego z narodami bałkańskimi i kaukaskimi i odróżniając ich od Rosjan. Jednak, jak zauważa Marcin Jędrusiak w pracy *Kwestia rasizmu w myśli ideologów Organizacji Ukraińskich Nacjonalistów*⁴ ani Jurij Łypa, ani pozostali ideologowie OUN nie wypracowali konsekwentnej i komplementarnej doktryny rasowej jak niemieccy narodowi socjaliści i włoscy faszyci. Sam Jurij Łypa niewiele poświęcił miejsca teoriom rasowym w swojej myśli. Jedyną jego pracę, w której głównym tematem są kwestie rasowe to dzieło *Ukraińska rasa*. Dużo więcej miejsca poświęcił własnym koncepcjom geopolitycznym, z których wyłoniła się doktryna bałtycko-czarnomorska zakładająca sojusz państw między Polską, a Rosją, państw bałkańskich i kaukaskich wymierzonych w ekspansjonizm Rosji i Niemiec. Współcześnie ukraińscy nacjonaliści rozszerzyli tę koncepcję o polską ideę Międzymorza, jednoznacznie postulując sojusz z Polską. Głównym propagatorem polskiej koncepcji Międzymorza na Ukrainie jest Ruch Azowski powstały na bazie ówczesnego pułku Azow (obecnie brygady), który obecnie obejmuje kilka brygad ukraińskich jednostek militarnych broniących obecnie Ukrainy. Ukraińska koncepcja MezoEurazji zakłada sojusz wszystkich państw europejskich i Zakaukazia znajdujących się na wschód od Niemiec (generalnie od umownego Zachodu — rodzima ukraińska myśl geopolityczna wyraźnie zaznacza odrębność cywilizacyjną tej części Europy od Rosji i cywilizacji zachodniej) oraz mniejszości narodowych Rosji, mający być geopolityczną alternatywą zarówno względem Rosji, jak i Zachodu.

Podsumowując, kontrowersje dotyczące spuścizny OUN są trudne do rozwiązania. Z polskiej perspektywy cieniem na OUN będą kłaść się zbrodnie popełnione na Polakach, jednak z ukraińskiej perspektywy spuścizna OUN pozostaje ważnym elementem ukraińskiej walki o niepodległość. Założycielami OUN byli oficerowie wojsk ukraińskich w czasie walk z bolszewikami po I wojnie światowej. W 1939 roku na czele Karpackiej Siczy — sił zbrojnych efemerycznej Karpato-Ukrainy stał Roman Szuchewycz, późniejszy dowódca UPA. W okresie zimnej wojny władze Ukraińskiej Republiki Ludowej na uchodźstwie tworzyły zagraniczne struktury i działacze OUN. A obecnie do tradycji OUN i UPA często odwołuje się walcząca z Rosją armia ukraińska

⁴ M. Jędrusiak, *Kwestia rasizmu w myśli ideologów Organizacji Ukraińskich Nacjonalistów (1929-1945)*, Świat Idei i Polityki Tom 17, 2018.

(którzy obecnie sami zazwyczaj są nastawieni propolsko). Ukraińska tradycja nacjonalistyczna pozostaje rzeczywistością z wieloma paradoksami historycznymi. Mit ten pozostanie stałym elementem tradycji ukraińskiej walki o niepodległość.

DAWID GROCHAL *YOU*

В ОБІЙМАХ МАТЕРІ

Наш час минає дуже швидко. І день за днем все старшими стаємо. Лише недавно зробили перший крок, а скоро вже навчання в школі промайне. І незабаром життя доросле в обійми міцно пригорне. І лячно в очі майбутньому дивитись, бо невідомо, що нас жде. Та легше на душі стає, коли ти знаєш, що в тривозі, незгодах та журбі завжди матуся допоможе і не кине на самоті.

Лише згадаю, як маленькою боялась всього навкруги, і то заснуть бува не можу, а мама рятує від пільми. Прийде та ляже біля мене, міцно обійме і аромат її квітковий, як мед солодкий пахощами в'є. І то так затишно стає, і мирно, і спокійно, що й сон бере в свої обійми.

А часом смуток як прийде, то я й не знаю, що робить, і ніби сонячно навколо, а серце щось тривожить. Тоді матуся ніжно за руку візьме та щось приємне скаже, то одразу й радісно стає і світ здається кращим.

Колись втрачаю я себе, не знаю, що робити краще, і довго мандрами блукаю, щоб десь знайти підказку, а варто лиш у неньки попросити раду. Вона ж ніколи не відмовить, не накричить та не покине, а лиш тобі тихенько мовить, що ти її дитина, що поруч завжди вона є і все можливе зробить, аби у радості завжди жила її родина.

Час ніколи не можна повернути, тому, поки маємо змогу проводити його з рідними, татом, мамою, потрібно робити це як можна частіше, кожним своїм вчинком показувати повагу та любов до них. Адже завдяки їм ми маємо змогу рости, розвиватися, радіти кожній хвилині життя. Їм це коштувало не одної недоспаної ночі, турботи та зусиль. Поки маємо змогу, потрібно не відкладати, не баритися та не чекати, а підійти та сказати, як сильно ми любимо своїх батьків, завдячуємо своїм життям, радісним дитинством. Адже колись їх може не стати і вже нікому буде сказати.

Війна за свій шлях

Який шлях людині доводиться долати впродовж життя? Тернистий та довгий, сповнений труднощів. А який шлях зараз долає наша держава? У нашій державі зараз війна... Війна, яка забирає наше життя, наш спокій, наші реалії. Та виникають питання: за що ми боремося? За що помирають наші люди? За що сотні українців віддають своє життя щодня? Чому страждають

матері і діти?..

Сонце вже сходить на небосхилі, та світла нема. Темно, холодно, та не навколо, а в душі. І все довкола змінилося: небо вкрито чорними хмарами, птахи літають, та не щебечуть, дерева похилили гілля.

...Посеред хати стоїть молода дівчина, одягнена в легкий одяг. Заплетена коса, а на очах її бринить сльоза. Коло неї стоїть старенька жінка. Вона схилилася і тихо дивиться на свого сина.

— Як, як мені тепер бути без тебе? — говорить Оленка своєму коханому. — Що ж мені робити? Чому війна забирає тебе в мене?

Хлопець піднімає свої ласкаві очі, а сил сказати чогось немає.

— Час. Мій час прийшов. Маю вже йти. Немає сил стояти, чекати, бо не знаю чого чекати. Душа моя рветься, серце не на місці. Що робити? Куди тікати?

Підійшов, обійняв молоду дівчину.

— Я повернуся, обіцяю, я повернуся до тебе.

Підходить до матері:

— Мамо, благословіть мене на щасливу дорогу.

— Благословляю, — тихо прошептала мати і поцілувала сина.

І з такими словами Федір вийшов з дому. З ним пішла частинка серця і матері, і Оленки.

Військова форма зливалася з листками на деревах. Тяжкі, масивні чоботи тільки похлюпували по болоту. Я йшов та ні про що не думав. Всередині пусто. Але все ж таки в голові роїлися різні думки.

У мене є тільки одне бажання: повернутися живим і здоровим до своїх рідних. Не знаю, ой не знаю чого мені чекати. Яке ж воно життя на війні? А за що я боротимуся? Чому їду? Чому покидаю своїх рідних?

...Шість годин ми їхали на передову. В машині, яка нас везла, було багато юнаків. На перший погляд вони здаються такими мужніми, сильними, здоровими, але якщо заглянути в очі кожного, якщо спробувати поринути в їхню душу, можна побачити, якими беззахисними вони є. Як страх, біль, сумніви точать їх зсередини. Я спробував познайомитись з кимось, поговорити, відволіктися від тих думок, які так надокучають, але складно говорити, коли душа не на місці, коли серце твоє б'ється, мов той беззахисний птах.

З такими думками час летить швидко. І ось ми на тому самому місці. Наш водій сказав, що ми

можемо відчиняти двері та виходити. Я несміливо відчинив двері машини і просто завмер. Ми потрапили в пекло. На землі тіла юнаків. Повсюди кров. Хтось плаче над тілом свого побратима, хтось просто сидить та не може всього переосмислити. Сльози самі набігали на очі. Чому такі молоді хлопці, які ще не пізнали свого життя, помирають? Після всього побаченого я зрозумів, що саме з цього моменту моє життя зміниться назавжди...

...Минув місяць. Часто ми чуємо, що час летить дуже швидко, але тут, на війні, все навпаки. День йде за днем та так повільно, що здається ніби доба має не 24 години, а набагато більше.

Місяць — невеликий проміжок часу, але за цей час я зміг багато чого переосмислити. З кожним днем я старався все більше і більше заспокоюватися, спілкуватися з кимось, намагався знаходити щось позитивне. Я познайомився з багатьма хлопцями. Справді, коли ти отримуєш допомогу, коли відчуваєш, що поруч є просто людина, яка тебе підтримає, стає легше. Я нарешті зрозумів, що так мало статися; якщо я тут, то повинен захищати свою Батьківщину. Та найбільше мою думку змінила одна ситуація.

То був ясний понеділок. Сонце світило, але надворі було досить холодно. У той день до нас привезли полонених. Хлопців було всього п'ятеро, і я хотів поговорити хоч з одним з них. Мені вдалося до них підійти, але тільки один розповів мені щось схоже на правду, поки інші говорили одні й ті самі слова. Він сказав, що громадяни держави, в якій він проживає, знають далеко не весь цей жах, який українцям доводиться долати під час війни, що приховано багато правди та дійсних фактів. Ми не могли довго розмовляти, але мені було достатньо декількох слів, щоб подивитися на світ зовсім по-іншому...

Через тиждень мені дали десятиденну відпустку. Я їхав до своїх рідних з думкою, що кожен солдат бореться за свій власний шлях...

Захисники України: історія та сьогодення

Теплий літній день. Світить сонце. Щебечуть пташки. Виблискує потічок. Повітря таке свіже і легке, а атмосфера навколо спокійна.

На столі пишній обід. Будинок прибраний, усі речі на своїх місцях. Старенька мати стоїть на порозі хати. На очі виступають сльози. І ніби всі довкола з нетерпінням і затамуванням подиху чекають того самого моменту. Аж раптом скрипнула хвіртка.

На подвір'я увійшов високий кремезний чоловік з великою сумкою на плечах.

— Це вже не той маленький, не впевнений в своїх вчинках юнак, — подумала мати. І повільною ходою пішла назустріч сину. Обняла його міцно і тримала, тамуючи подих. Серце калаталося все дужче й дужче. А сльози текли рікою.

— Андрійку, Андрійку ж мій любий, я думала вже і не дочекаюся тебе. Скільки ж ночей я не спала, скільки ж думок було в моїй голові, — зі слізьми та журбою говорила мати Надія. — А чи живий мій син? Чи має що їсти? Чи має де спати? Ці питання ніколи мене не покидали.

— Ну все-все, не плачте, мамо, я вже тут, зі мною все гаразд.

— Ходімо до столу, ти, мабуть, зголоднів з дороги. А потім про все розкажеш.

Андрій розказував, про жахи війни, про сльози і смерть і мати зрозуміла, що у війни не жіноче обличчя.

— Усе, годі про погане. Дивіться, який я тепер є, — говорив Андрій.

Та раптом мати зблідла. Обличчя стало похмурим. І мати строго спитала:

— Де оберіг, який я тобі дала? Ти обіцяв ніколи його не знімати!

— Так і було. Оберіг завжди був біля мене. Але сталася наступна ситуація... 24 листопада 2016 року до нас на передову прибули новачки. Я познайомився з кожним, але здружився найбільше з Олександром. Ми допомагали один одному, підтримували, ділилися всім. Одного дня на передовій було дуже гаряче. Стріляли з гармат, кулі свистіли, все кругом горіло, все було наче в тумані. І раптом я почув крик. Я повернув голову в той бік і побачив Олександра, який падає, немов підкошений. Я підбіг до нього. Підхопив його і відчув на своїй долоні теплу кров. Він розплющив очі і промовив:

— Якщо це кінець, якщо моє життя закінчується так, не забувай ніколи про мене, за цей час ти став мені братом.

— Ні, ні, обіцяю, ти будеш жити. Бог тобі допоможе.

Я взяв його на плече і відніс до палатки, де йому надали першу медичну допомогу. Медсестри чітко дали мені зрозуміти, що надія тільки на Господа. Я молився за його здоров'я. У моєму серці жила надія, що він одужає. Одного дня я його відвідав і подарував йому свій хрестик.

Минали дні, минали ночі, і він одужав. Час моєї служби закінчувався, а він ще мав трохи бути на передовій. Коли ми прощалися, я пообіцяв, що

постійно пам'ятатиму про нього.

— Ти вчинив достойно, синку, — лагідно промовила мама, підійшла і ніжно обійняла.

Настала осінь. Дерева вдягли оранжеві, багряні, жовті листочки. Птахи відлітали у вирій.

— Листівки, листівки, — кричала тітка Олена на все село.

— Це тобі, — сказала мама і дала мені листа.

Я відкрив його і прочитав:

«Любий мій друже, твій оберіг я все ношу біля свого серця і ніколи його не знімаю. Я вірю, тільки завдяки твоїм молитвам і твоєму подарунку я тоді залишився живим. Я хочу, щоб ти знав, що скоро я повернуся додому, до своєї дружини. У мене все гаразд. Дякую тобі за підтримку.

Твій друг Олександр

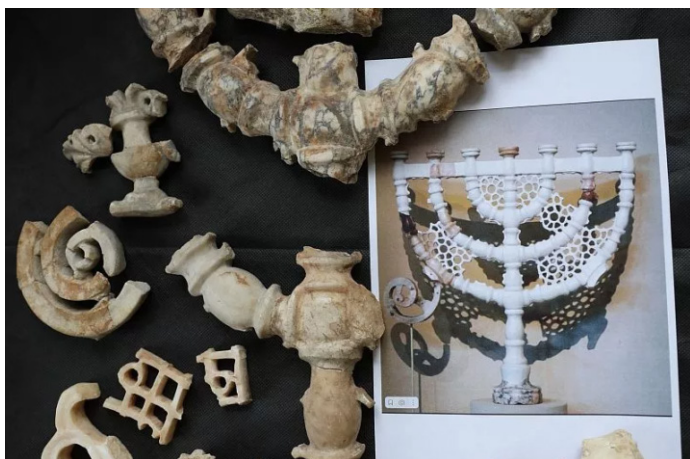
На серці Андрія було легко, затишно і мирно. Тепер він може бути спокійним за свого бойового друга.

YANA SHKRAMKO YOU

КРАТКАЯ ИСТОРИЯ ЕВРЕЕВ В РОССИИ

В хрониках российского государства находится много страниц, о которых сегодня известно не особенно много кроме того, что они существовали. Одной из таких «позабытых истории» является безусловно судьба евреев на территории бывшей Российской Империи, приблизить которую я постараюсь в этой статье.

Первые обитатели восточно-европейских земель иудейской религии появились здесь очень рано – в первом веке нашей эры. Прибыли вместе с греками и жили в колониях на берегу Чёрного и Азовского моря. С этого периода в Фанагории сохранились остатки одной из первых в мире синагог.

Артефакты, найденные в Фанагории. Фото: фонд «Вольное дело»

В раннем средневековье огромную роль в развитии Европы сыграли раданиты. Это купцы еврейского происхождения, которые завязали сеть торговых путей между христианским и исламским миром, а также с Китаем и Индией. Известно, что они навещали хазаров (вероятно, повлияли на переход хазарских элит на иудаизм), Киев, Краков и другие города. Сам Киев впервые упоминается в переписке авторства раданитов живущих там же с просьбой освобождения еврейских пленников от иноверцев.

После крещения Руси подход славян к евреям значительно ухудшается — князя запрещают поселяться в границах государства, закрывают торговлю. Начинается длинный, тысячелетний период враждебности.

Несколько сотен лет спустя ситуация иудеев остаётся такой же. Царь Иван Грозный запрещает вообще пребывания на территории царства. Даже король Польши (в которой евреи могли проживать свободно), Сигизмунд Август призвал царя Ивана

к прекращению такого обращения, но осталось это безуспешным. По легенде, после захвата Полоцка царские войска потопили в реке Двине 300 человек, которые не захотели креститься. Наследники царя продолжали такую политику: Алексей Михайлович изгонял их даже из лишь временно приобретённых местностей — в том числе из Левобережной Украины, когда её судьба в составе России ещё не была решена. Единственными евреями, которые в это время могли пробывать на территории России были выкресты, принявшие православие. Получали за это большие жалования, некоторые даже назывались после боярскими детьми.

Помимо всех усилий центральной власти случались события, которые указывают на существование неких связи между евреями и жителями страны. Скорее всего самой интересной является ересь жидовствующих. Это общее название движений, возникших в Новгороде в пятнадцатом и шестнадцатом веках, участники которых требовали возвращения идеалов веры к древним источникам — празднованию субботы, уважению для кошерности и заповеди Торы (например отрицание икон). После нескольких лет борьбы, великие князя уничтожили и искоренили её полностью.

При царе Петре Первом выкресты достигли довольно высоких государственных чинов. Это было тем важнее, что до сих пор даже перешедшие на православие евреи всё не считались русскими. Открытие государственного аппарата для них становило новизну.

Время относительного покоя для евреев прекратилось, когда в половине восемнадцатого века, до ушей императрицы Елизаветы Петровны дошло, что некоторые евреи поселились в Украине и занимаются торговлей и арендой шинков. Царица востребовала немедленного выселения и наказания для этих людей — несмотря даже на голоса со стороны Сената, которые указывали на пользу их деятельности для экономики и государственной казны.

В конце века обстановка всей страны резко поменялась. В результате разделов Речи Посполитой до империи были присоединены огромные территории бывшей страны. Принимаемый до сих пор подход пришлось отменить — в областях от Вильнюса по Волынь

Черта оседлости на карте. Фото: Циклопедия

иудеи становили 10% всего населения (с 5% на востоке до 18% в Варшаве), при чём ответствовали за большую часть экономики (например 70% экспорта). Их вытеснение угрожало бы её крахом. По этой причине Екатерина Вторая приказала создание «черты оседлости» — специальной зоны, составляющей из давних земель Литвы и Польши, в которой за исключением нескольких городов могли проживать евреи. Кроме того, царские чиновники приняли ряд законов, которые должны были ухудшить их быт, такие как развязка еврейских общин и самоуправлений, запрет выбирания в органы власти — лишение всякого принятия решений — а также запрет торговли вином и арендаторства — лишение средств на жизнь. Соавтором множества из этих законов являлся известный писатель Гавриил Державин.

Во время войны с Наполеоном русские евреи поддерживают Александра Первого и государство видя во французском царе опасность для собственного еврейства — западные иудеи подверглись массовой ассимиляции и потери личности. Несмотря на это, власть лишает их следующих прав. Невозможность аренды мельниц и хозяйств, в два раза большие налоги, а также запрет на исполнение многих профессии вытесняет их в маленькие городки, где, противостоя огромной конкуренции, большинство живёт далеко за чертой бедности. В это время широко распространяются антисемитские стереотипы про евреев, эксплуатирующих и ненавидящих русских, неверных государю. В народе

предполагалось, что иудеи глубоко испорчены и нереальны к излечению. Подобные клеветы активно распространялись и государственными чиновниками.

Время правления Николая Первого — царя контрреформатора — это одна из худших эпох в данной истории — время кантонистов. Кантонисты были детьми, включёнными силой в армию на 25 лет в конкретном числе на данной территории. Для евреев это число было установлено в два раза выше, а призыв осуществлялся в возрасте 7–9 лет. Дальше маленьким призывникам было внушено крещение даже под угрозой смертельной казни. Лишь несколько избегали этой обязанности — около 2% оставалось при своей вере — и после службы пользуясь специальной привилегией основывали первые еврейские местности за пределами черты оседлости.

Александр Второй, являющийся царём реформатором, облегчает жизнь многим, в том числе и евреям. Его реформы активно поддерживаются богатыми еврейскими семьями, которые вкладывают деньги в развитие промышленности. В это время огромную известность приобретают артисты — художник Исаак Левитан, композитор Антон Рубинштейн.

В конце девятнадцатого века в границах черты оседлости проживает около 5 миллионов евреев, в остальных частях империи около 300 тысяч — в основном в больших городах и на Дальнем Востоке (кантонисты и ссыльные).

Благополучие, к сожалению, не продлилось дольше. После убийства царя поляки и евреи обвинялись в контроле революционных организации и в дестабилизации. При тихом согласии власти, через страну провалилась волна погромов, в которых уничтожено было тысячи домов, раненных сотни и убитых неизвестное количество людей. Подобные погромы позже повторялись регулярно. Начались также новые экономические репрессии со стороны правительства Александра Третьего, что вновь привело к огромной нищете, а в следствии к примыканию еврейской молодёжи к революционным группировкам и массовой эмиграции. Насчитывается, что вплоть до 1914 из страны, чаще всего в США, уехало до 2 миллионов человек.

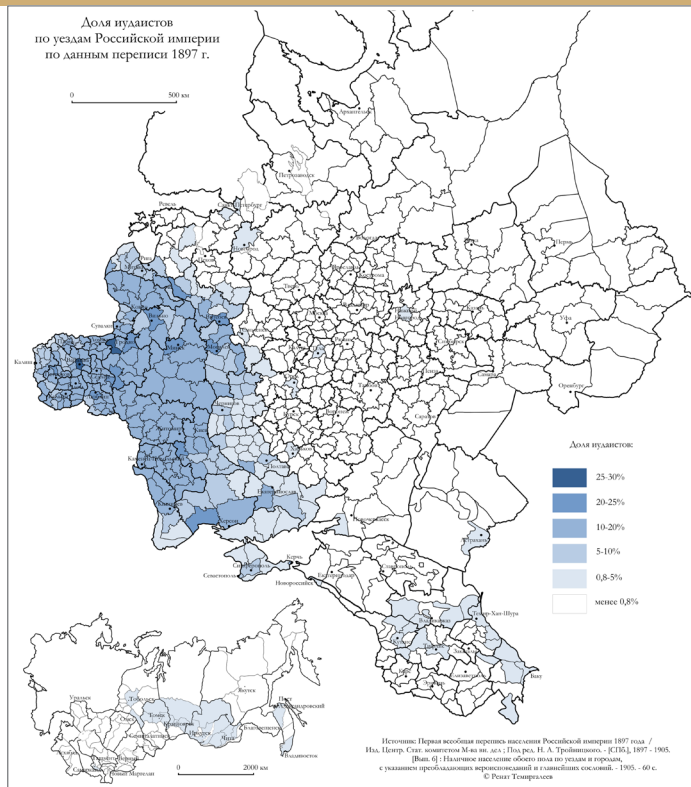
В 1917 временное правительство отменило большинство запретов, наложенных на евреев. Похожий подход проявляли большевики, которые приняли евреев в ряд важнейших лиц нового

PS

Вся вышеуказанная история является особенно горькой в контексте событий текущего года. Невозможно обойти это стороной. Остаётся апеллировать к соответствующим органам прекратить безумие войны, а также надеяться на адекватный ответ международного сообщества на происходящий геноцид.

Библиография:

1. <https://rbth.ru/read/2814-evrei-rossii-istoria-jew>
2. https://ru.wikipedia.org/wiki/D098D181D182D0BED180D0B8D18F_D0B5D0B2D180D0B5D0B5D0B2_D0B2_D0A0D0BED181D181D0B8D0B8
3. <https://www.youtube.com/watch?v=l2yo6BzZ3k0>

Доля иудеев в Российской империи по данным 1897 года.
Фото: Википедия

государства. Всё-таки, при Сталине иудаизм как религию пытались уничтожить наравне с православием. Синагоги сносили, перестраивали на склады и дома культуры. Была подготовлена даже Еврейская автономная область на Дальнем Востоке как советский аналог «Земли обетованной», но лишь немногие захотели туда переехать. Нужно также упомянуть, что некоторые чистки Сталина имели антисемитское двойное дно, например дело врачей. До Второй мировой войны в СССР проживало до 5 миллионов евреев. Из-за Холокоста, эмиграции и репатриации в 1945 осталось менее половины.

Оттепель принесла значительные изменения в подходе самых евреев к своей религии. Многие стали атеистами. Еврейское происхождение воспринимали как пятно, негативно одобряемое обществом. Начался последний экзодус, в этот раз в Израиль. В 70-е и 80-е уехало свыше половины миллиона человек.

По данным от 2020 года, еврейское население в России насчитывает 82 тысячи человек. Это число всё время уменьшается, особенно после нападения на Украину, когда из страны уехало множество журналистов, артистов и деятелей культуры и политики. На сегодняшний день в больших городах работает около ста общин ведущих школы, издательства и магазины.

KAMIL GRODZICKI YOU

НЕСКОЛЬКО СЛОВ О ЮЛИИ НИКОЛАЕВНЕ ДАНЗАС (1879 — 1942)

Монахини Ю. Н. Данзас была талантливой, но неизвестной женщиной: историком религии и публицистом. С недавних пор (с 2002 г.) известна как автор воспоминаний *Красная каторга*. В СССР, по религиозным причинам забытая, перебивала в Соловецких лагерях особого назначения (СЛОН) в начале их существования (20; 30-е годы XX в.). Семья Данзасовых имела дворянские корни, известна во Франции с XIII в. Отец, Николай Карлович Данзас (1843–1888), был племянником Константина Данзаса, который, в свою очередь, был секундantom Пушкина. Николай Карлович состоял российским поверенным в делах в Греции, где 14 ноября 1873 года женился на Ефросинье Эммануиловне Аргиропуло (1846–1920), дочери драгомана при русской миссии в Константинополе. В Афинах 9 мая 1879 года у них родилась дочь Юлия.

В 1888 году, Данзасовы переселились в Петербург. В 1895 году Юлия уехала в Париж, и стала вольнослушательницей Сорбонны на факультетах философии и психологии. Там познакомилась с крупнейшими историками раннего христианства Адольфом фон Гарнаком и аббатом Луи Дюшеном.

Вернувшись в Россию, Данзас начала сотрудничество с газетой «Окраины России» (как «Юрий Николаев»), где подвергла критике социалистические идеи. С 1907 г., занималась, вместе с императрицей Александрой Фёдоровной, благотворительной деятельностью. В тот же время, (1906) вышла в свет ее первая книга «Запросы мысли», где, кроме продолжения критики социалистического строя, отстаивала свободу религиозно-философской мысли. В 1913 г издала книгу «В поисках за Божеством», первую монографию на русском языке о гностицизме I–II веков. Эта книга заинтересовала Максима Горького, а Данзас отразилась в образе Марины Зотовой в романе «Жизнь Клима Самгина».

В 1914 году, Ю. Данзас заведовала полевым складом Общества Красного Креста 10-й армии, а в 1916 г поступила добровольцем в 18-й Оренбургский казачий полк и приняла участие в боевых действиях. Была награждена Георгиевским крестом. В марте 1917 г. возвратилась в Петроград, а 23 октября 1918 г. Данзас поступила на работу в Публичную библиотеку в отделение богословия.

Ю.Н.Данзас (<https://ru.wikipedia.org/wiki/jpg>)

Кроме того, она читала лекции по истории Англии и Франции во 2-м Государственном университете (Психоневрологический институт), была членом Философского общества при Петроградском университете, одним из организаторов «Союза Соборной Премудрости», сотрудничала с издательством «Всемирная литература», подготовила монографию «Платон». В 1920 году Горький предложил ей работу в Доме учёных Петрограда.

На одном из собраний в Доме учёных Данзас познакомилась с руководителем русских греко-католиков, отцом Леонидом Фёдоровым. Под его влиянием она приняла католичество, вместе с ним организовала в 1921 году доминиканскую монашескую общину Святого Духа, а в 1922 году постриглась в монахини под именем Иустины.

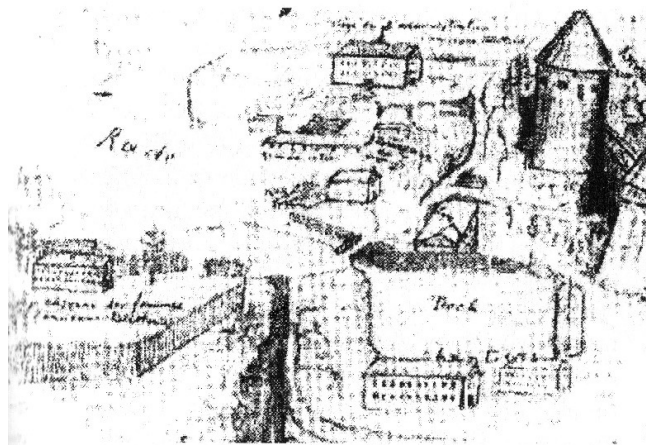
11 ноября 1923 года Данзас была арестована, как и другие члены общины русских католиков Петрограда. Была обвинена в создании контрреволюционной организации и во внесудебном порядке осуждена на 10 лет лишения свободы. Отбывала срок сначала в Иркутской тюрьме, а с сентября 1928 года — в Соловецком лагере особого назначения. Там она работала счетоводом и библиотекарем «Музея

общества краеведения». Есть свидетельства, что на Соловках она виделась с Горьким. В сентябре 1932 года её перевели в лагерь на станции Медвежья гора, где она работала в отделе статистики управления строительством Беломорско-Балтийского канала.

В декабре 1932 г. по ходатайству Горького, Данзас освободили за год до окончания срока заключения. В декабре 1933 г. эмигрировала из СССР. Поселилась во Франции, сначала в монастыре Notre-Dame-de-Prouille, а потом в Лилле, где работала в доминиканском центре по изучению России «Истина». Издавала журнал «Russie et Chrétienté» и написала воспоминания о Соловецком лагере, «Bagne rouge. Souvenirs d'une prisonnière au pays des Soviets» (1935), вышедшие анонимно, а также книги по истории русской религиозной мысли. В 1940 году Данзас переехала в Рим, где читала лекции в папской коллегии «Руссикум».

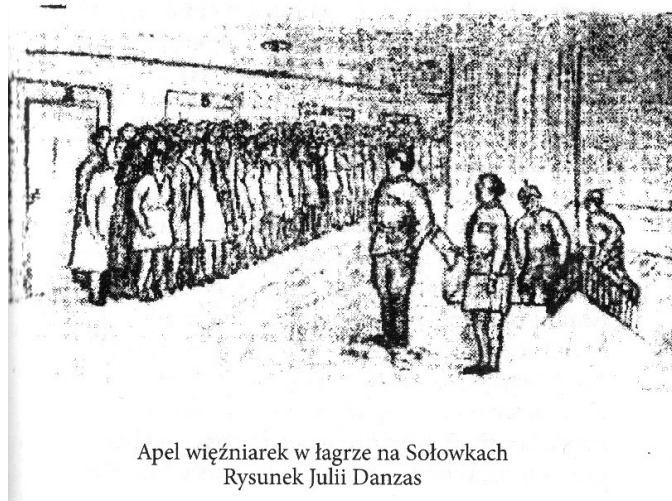
«Красная каторга» является, до сих пор, первым женским свидетельством реальности Соловецких лагерей. Ей соответствуют, хронологически, воспоминания братьев Солоневич «Россия в концлагере» и С. Мальсагова, Н. Громоцф, Начало ГУЛага.

KAMIL SZYBALSKI YOU

Widok ogólny łagru w monasterze na Sołowkach
Rysunek Julii Danzas

J. Danzas, Czerwona Katorga, tł. i oprac. M. Sworzeń, Katowice 2018, s. 43

Apel więźniarek w łagrze na Sołowkach
Rysunek Julii Danzas

tamże, s. 45

КРАТКАЯ ИСТОРИЯ ЕВРЕЕВ В РОССИИ

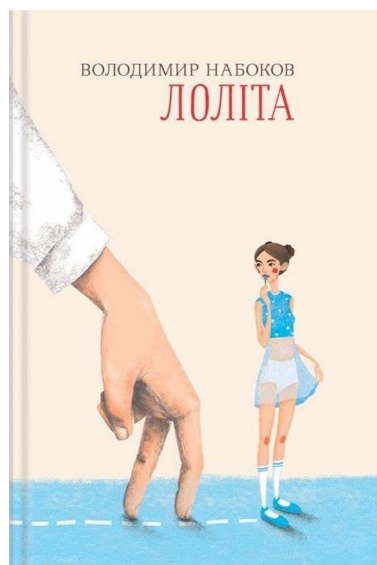
Lolita zaczęła się od kontrowersji.

Uznaje się, że materiały, które zostały wykorzystane w powieści Nabokov pozyskał z anonimowego źródła, *Spowiedzi Wiktora H.*, chociaż w społeczeństwie podniosły się głosy, mówiące, że powieść ta jest formą dziennika, wyznania samego Nabokova, obnażeniem jego mrocznych sekretów. Krytyka i kontrowersje nie opuszczały *Lolity* od samego początku, jednak co mówił na jej temat sam Nabokov?

Nabokov uznawał *Lolitę* szczytem swojej twórczości — *poważną książkę, napisaną w poważnym celu*, celu, który wielu przed nim i po nim przeoczyło lub całkowicie zignorowało — i nieustannie chronił cześć tegoż utworu z pomocą swojej żony — Very.

Amerykańscy krytycy uznali *Lolitę* za rzecz obrzydliwą, która nie powinna ujrzeć światła dziennego, uznano ją za rzecz, której oczy czytelników nie powinny nawet oglądać. I przede wszystkim uznaną ją za książkę o gloryfikacji pedofilii, wydaną wbrew wszelkim zasadom moralności społecznej.

Jednocześnie ci sami krytycy chwalili niezwykle trafny dobór okładek przedstawiających twarze młodych dziewcząt, ich ciała i sylwetki, jak gdyby nie słyszeli słów i opinii autora w tym temacie, gdyż sam Nabokov prosił o nie drukowanie okładek z podobiznami tytułowej bohaterki, gdyż książka ta — nie będąc gloryfikacją pedofilii — właśnie o niej traktuje.

Krytycy nie zrozumieli, że *Lolita* w głębi jest dziełem delikatnym, cikliwym, na swój sposób przepełnionym dobrocią. Na końcu Humbert pojmuję, że zniszczył dzieciństwo *Lolity* i dlatego też cierpi. Jest to więc powieść wywołująca cierpienie.

Poprzez swoją złożoność powieść tą można interpretować na wiele sposobów, żeby jednak wczuć się w wybrany przeze mnie temat pozostaniemy przy głównej interpretacji — tytułowa *Lolita*, Dolores Haze staje się ofiarą, a Humbert myśliwym.

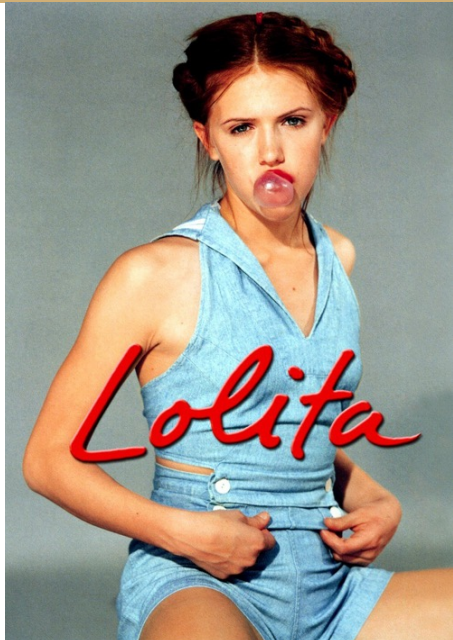
She was Lo, plain Lo, in the morning, standing four feet ten in one sock. She was Lola in slacks. She was Dolly at school. She was Dolores on the dotted line. But in my arms she was always Lolita⁵.

W naszym społeczeństwie powstał trend, nazywany efektem *Lolity*, gdzie ażeby wydawać się ponętą i chcianą kobietą, nastolatka, dziewczyna musi chociażby w wyglądzie przypominać dziecko. Popularny stał się styl *coquette* pełen falbanek, koronek i kokardek, opisywany w wielu artykułach jako *hyper feminine style*. Dwa warkoczyki, wysokie skarpety i eleganckie, lakierowane buciki zostały wyciągnięte wprost z kadru filmu *Lolita*, nakręconego w 1997 roku.

Warkoczyki bądź dwa kucyki stały się niezwykle ponętym symbolem dziewczęcości, który przyciąga uwagę — głównie starszych — mężczyzn. Dwudziestoletnia amerykańska tiktokerka, pracująca jako kelnerka w jednej z sieci bardziej znanych restauracji stworzyła teorię, według której to właśnie jej uczesanie, te słynne dwa kucyki, sprawiają że otrzymuje więcej napiwków od klientów płci męskiej. Stworzyła ona całą tabelę, gdzie rozpisała poszczególne uczesania i liczbę otrzymanych napiwków; z tej właśnie tabeli użytkownicy, śledzący jej poczynania mogli wywnioskować, że bez znaczenia wydaje się być ruch, obrót czy dzień tygodnia — to właśnie dziewczęcy wygląd tiktokerki sprawia, że otrzymuje ona więcej napiwków. I w ten oto sposób powstała *pigtail theory*.

Żeby móc rozmawiać o Nabokowie i jego twórczości należy jednak zapoznać się najpierw z pewnymi terminami, którymi autor często się posługiwał.

⁵ Nabokov B.B., *Lolita*, стр.5.

Najważniejszych z nich wydaje się być termin nimfетка.

Czym zatem jest nimfетка? Słowo to prawdopodobnie nawiązuje do greckich nimf, psotnych i kuszących istot, bożatek przyrody, które przybierały postać małych dziewczynek — często w celu zwiedzenia i wykorzystania bądź zabicia człowieka. Należy jednak powiedzieć o tym, że nimfетки, w odróżnieniu od nimf w większości nie były świadome tego w jaki sposób oddziałują na ludzi dookoła nich. Nimfетką była seksualnie wyzwolona dziewczynka, w wieku 9 do 14 lat wedle autora nie każda dziewczynka mogła nią być, jednak jedno spojrzenie osoby tak *wrażliwej* jak np. Humbert Humbert wystarczyło, żeby to stwierdzić. Nimfетки wstrząsnęły nie tylko światem literatury, ale również światem sztuki, inspirując malarzy czy poetów.

Jednym z bardziej znanych malarzy, zainspirowanych *świętymi nimfетkami* jest francuski artysta tworzący pod pseudonimem Balthus. Stworzył on serię obrazów przedstawiających rozespane, zamyślane dziewczynki — niewinne, lecz kuszące w swej niewinności, zawsze w okresie dojrzewania — które uwodzą zza ram obrazów pozami i pozorami erotyzmu.

Cóż, sam Balthus wypowiadał się o swoich dziełach w nieco inny sposób, tłumacząc, że mimo oczywistej inspiracji nabokowskimi nimfетkami, obrazy te przedstawiają śpiące anioły pod postacią dzieci. Można jednak uznać, że dziwaczna fascynacja tym zakazanym owocem jakim jest seksualizacja nieletnich dziewcząt bierze się z głębi ludzkiej psychiki. Amerykańscy naukowcy przeprowadzili wiele badań w tym temacie i rozróżniali w ten sposób terminy pedofilii i hebofilii; wedle książki *Child molesters: a behavioral analysis* pedofilem jest osoba współżyjąca

z dzieckiem w sposób seksualny — tak jak tytułowa Lolita z Humbertem; hebofile najczęściej ograniczają się do niewinnych zdjęć, filmów, swojej wyobraźni. Nie potrzebują nagości, a jedynie sugestii. W ten sposób możemy też oficjalnie określić głównego bohatera jako pedofila. Na początku powieści umieszczono fikcyjną przedmowę doktora filozofii Johna Raya Juniora, napisaną rzekomo w 1955 roku. Stwierdza on, że *Lolita* została napisana przez mężczyznę o pseudonimie Humbert Humbert, krótko przed tym, zanim 16 listopada 1952 roku zmarł na zawał serca, oczekując w więzieniu na proces. Powieść ma stanowić autobiografię Humberta.

Humbert Humbert, bohater i narrator powieści, urodził się w Paryżu w 1910 roku. Po ukończeniu studiów pracował jako nauczyciel języka angielskiego i redagował podręcznik akademicki do literatury. Dzieciństwo spędził na Riwerze Francuskiej, gdzie zakochał się ze wzajemnością w swojej koleżance, Annabel Leigh. Ta młodzięcza, niespełniona fizycznie miłość, przerwana przedwczesną śmiercią Annabel, była być może powodem, dla którego Humberta ogarnęła erotyczna obsesja na punkcie małych dziewczynek.

Dolores Haze spotykając po raz pierwszy głównego bohatera nie mogła wiedzieć jak bardzo zmieni się jej życie w przeciągu roku. Mając jedynie 12 lat cały jej świat opierał się na surowym spojrzeniu matki, szkole i kolorowych czasopismach. Mając 12 lat była nimfетką idealną, dziewczyną-dzieckiem, opisywaną jako girl-child przez Humberta. Podczas

ich pierwszego spotkania Hubert jest w szoku, widząc podobieństwo między jeżdżącą na wrotkach Lo, a jego dawno zmarłą Annabel; pod wpływem tego decyduje on, że dziewczynka musi być jego i korzystając z braku figury ojcowskiej w jej życiu, bierze ślub z Charlotte Haze — w ten oto sposób rozpoczyna się ich wieloletni romans. Charlotte nigdy nie kryła się z nienawiścią do córki; zawsze znajdowała sposób, żeby ją obrazić, odesłać, w jakiś sposób odepchnąć, a sytuacja ta nie poprawiała się z momentem pojawienia się postaci Humberta w domostwie. Charlotte stała się zazdrosna, jak gdyby podświadomie wiedziała, że stoi naprzeciw myśliwego, który obrał na cel jej córkę; zakazywała Humbertowi przebywania z Dolly sam na sam, wysyłania jej słodczy. Charlotte za każdym razem opisuje Lolitę jako bezczelną, nieznośną i obłudną; *On Lo's twelfth, January 1, 1947, Charlotte Haze[...] had underlined the following epithets,[...] under "Your Child's Personality": aggressive, boisterous, critical, distrustful, impatient, irritable, inquisitive, listless, negativistic (underlined twice) and obstinate. She had ignored the thirty remaining adjectives, among which were cheerful, co-operative, energetic, and so forth. It was really maddening*⁶.

Charlotte jest nieświadoma wstępu, jaki budzi w swoim nowym małżonku i jego pożądania do jej córki, do czasu, aż znajduje i czyta jego pamiętnik. Upokorzona i zszokowana, postanawia uciec razem z Lo, pisze więc list do Humberta, Lolity i surowej szkoły dla dziewcząt, w której zamierza umieścić Dolores. Podczas rozmowy z Humbertem Charlotte nie wierzy jego zapewnieniom, że dziennik jest tylko szkicem przyszłej powieści i wybiega z domu, aby wysłać listy. Gdy przebiega przez ulicę zostaje potrącona przez samochód i ginie na miejscu. Humbert niszczy listy. Od tego momentu akcji możemy również śledzić pogłębiającą się obsesję Humberta, który nie jest w stanie skupić swoich myśli na rzeczach innych niż Lolita; czuje paniczny strach. Dolores ciągle podkreśla, że to on zabrał jej niewinność i nauczył wszystkich obrzydliwych rzeczy — mimo że sama przyznaje się do tego, że Humbert nie jest jej pierwszym kochankiem, a dziewictwo straciła z chłopcem z obozu.

Wraz z rozwojem akcji i przedstawieniem podróży głównych bohaterów przez wszystkie stany Ameryki Humbert, zamiast korzystać z tego, że uzależnił od siebie finansowo dziewczynkę, zaczyna cierpieć. Jego myśli zaprzęta fakt, że niszczy jej życie, zabiera całe dzieciństwo. *This was an orphan. This was a lone child, an absolute waif, with whom a heavy-limbed,*

foul-smelling adult had had intercourse three times that very morning.[...]a lifelong dream [...] plunged into a nightmare. I had been careless, stupid.

Tu też zaczyna pojawiać się motyw metamorfozy, przemianom ulegają liczne postacie powieściowe: Lolita zmienia się z nastolatki w kobietę, pożądanie Humberta przekształca się w obsesyjną miłość, jego zbrodnia w dzieło sztuki, a poczucie posiadania pasierbicy w odkrycie, że nigdy jej nie znał. Również sama powieść z notatek przestępcy zmienia się w książkę z dołączoną przedmową. Z motywem metamorfozy związane są także liczne aluzje do ukochanych motyli Nabokova oraz angielskie słowo *nymph* („nimfa, larwa”) zawarte w terminie nimfетка.

Ale gdzie w tym wszystkim druga część tematu, przyzwolenie społeczeństwa? Pozostali bohaterowie widząc Lolitę z Humbertem nie mieli odwagi by zaprotestować. Mimo oczywistej próby ukrywania swoich relacji dzięki nieostrożności Dolores czasem wynurzała się ona z sieci kłamstw, w której osiedli bohaterowie. Może wydawać się, że to przesada, że przecież był jeden człowiek, który śledził parę, a później pomógł uciec Lolicie... Ten sam człowiek, który po udzieleniu tejże pomocy oferuje czternastoletniej Lolicie udział w filmie pornograficznym.

Książka pozbawiona jest szczęśliwego zakończenia, Dolores Haze umiera przy porodzie, a Humbert w więzieniu, gdzie trafia po zabójstwie mężczyzny, który przed laty porwał jego Lolitę. *Krytycy nie zrozumieli, że Lolita w głębi jest dziełem delikatnym, cikliwym, na swój sposób przepełnionym dobrocią. Na końcu Humbert pojmuje, że zniszczył dzieciństwo Lolity i dlatego też cierpi. Jest to więc powieść wywołująca cierpienie.*

Książka zostaje zakończona sceną Humberta w więzieniu, rozmyślającego o swojej przeszłości i krzywdzie jaką wyrządził dziewczynce.

*Neither of us is alive when the reader opens this book[...]And this is the only immortality you and I may share, my Lolita*⁷.

WIKTORIA ZALEWSKA YOU

⁶ Набоков В.В., *Lolita*, стр.53.

⁷ Набоков В.В., *Lolita*, стр.206.

POGAŃSKI TWOREK CZYLI W CO WIERZYLI NASI PRZODKOWIE

Stanisław Wyspiański Chochóły, https://chwalazapomniana.pl/wp-content/uploads/2020/10/Stanis%C5%82aw_Wyspia%C5%84ski_Choch%C5%82y.jpg, (dostęp: 29.12 2023)

Historia naszych przodków za każdym razem odkrywa przed nami nowe karty, o których dotąd nie mieliśmy pojęcia. Jedną z nich jest postać Tworka, czyli mało znanego boga słowiańskiego, który dotąd pozostaje sporą zagadką.

Skąd pochodzi Tworek?

Historia Tworka jest ściśle związana z Oksą, czyli dawnym miastem (dziś wieś) założonym przez „ojca literatury polskiej” Mikołaja Reja, w dzisiejszym województwie świętokrzyskim. Co sprowadziło poetę w te strony? Jednym z powodów były ziemie otrzymane w spadku od stryja Piotra, a drugim — zapewne dużo bardziej istotnym — było poznanie w Sędziszowie swojej przyszłej żony Zofii Kościeniówny, której rodzina posiadała duże obszary ziemskie w tych okolicach. Miejsce założenia nowego miasta nie było przypadkowe. Biegł tędy szlak z Krakowa do Wielkopolski oraz do Gdańska i Warszawy, co stanowiło idealne miejsce na osadzenie tutaj nowego ośrodka handlowego. W ten oto sposób Tworów otrzymał swoją szansę na rozwój.

Miejscowość została założona nie tyle na obszarze samej wsi, co tuż obok niej, na pustym terenie, leżącym nadal w granicach Tworowa. Przemawia za tym fakt, że jest on notowany jako odrębna miejscowość przez co najmniej pół wieku od założenia

miasta. Jej nazwa pochodzi od nazwy herbu samego Reja „Oksza” (na jego wzór powstał również herb samej miejscowości), oznaczającej po prostu toporek lub siekierkę, która poprzez różne zmiany językowe i historyczne (zabory) ostatecznie przybrała nazwę Oksa, funkcjonującą do dziś. Sam Tworów został prawdopodobnie wchłonięty przez nowopowstałe miasto wraz z nadejściem kalwinizmu i eliminowaniem istniejącego w tych stronach pogaństwa.

Tworek — kim był i dlaczego pozostaje zagadką?

O historii samego Tworowa wiemy stosunkowo niewiele, w porównaniu z późniejszą Oksą. Nie jest nam znany dokładny czas jego powstania ani osoba, która go założyła. Jak dobrze wiemy, nazwy miejscowości pochodziły zazwyczaj od imion czy przydomków ich założycieli. Według teorii polskiego lingwisty, prof. Witolda Taszyckiego, *Tworek* jest zdrobniałą formą słowa *Twor*, pochodzącego od imienia Tworzyjan, co było spolszczeniem łacińskiego imienia Florian. Niektórzy twierdzą, że jest to błędne twierdzenie, gdyż starosłowiański Tworek stał się Tworzyjanem dopiero w okresie wczesnochrześcijańskim, a co za tym idzie, nie należy mu przypisywać funkcji spolszczenia imienia Florian.

Pierwsza informacja na temat Tworowa pochodzi z 1342 roku, kiedy to został wymieniony w dokumencie

Mapa okolic miejscowości sprzed 1800 r.

królewskim dotyczącym pobliskich Popowic. Pierwszym znanym mieszkańcem wsi był natomiast Mirosław z Tworowa i Ryczówki, notowany w 1399 roku. W 1419 roku w informacji dotyczącej podziału majątku przez Floriana starszego herbu Jelita wymieniony został Jan z Tworowa, który był prawdopodobnie jego synem. Zgodnie z tą informacją, skłaniając się ku teorii prof. Taszyckiego, można domniemywać, że nazwa miejscowości może pochodzić od często spotykanego w tej rodzinie Floriana, gdyż imię to zajmowało szczególne miejsce w rodzie i występowało w każdym pokoleniu. Wiązało się to z ogromnym kultem największego przedstawiciela rodu — Floriana Szarego, który był rycerzem króla Władysława Łokietka i brał udział w bitwie pod Płowcami w 1331 roku. Od nazwy miejscowości potomkowie tutejszej linii rodu Jelitczyków przyjęli nazwisko Tworowski, co byłoby uzasadnieniem ich związku z założeniem Tworowa.

Istnieje również legenda, opowiadana z pokolenia na pokolenie, która całkowicie zaprzecza teorii, jakoby ród Jelitczyków był założycielem Tworowa. Tutejsi mieszkańcy zajmowali się przede wszystkim gospodarką leśną oraz rybacką, a tradycja ta jest kultywowana do dziś, gdyż miejscowość słynie z okolicznych stawów i lasów. Jak powszechnie wiadomo, przyroda odgrywała bardzo ważną rolę w codziennym życiu i wierzeniach pogan i tak też było tutaj.

W pogańskich jeszcze czasach, w pobliżu źródła zasilającego pobliskie jeziora, stał kamienny posąg boga nazywanego Tworkiem. Okoliczni mieszkańcy składali mu ofiary i oddawali hołd przynajmniej raz w roku, za co ten odwdzięczał mu się pomagając zbłąkanym wędrowcom. Blaskiem swoich oczu miał on wskazywać właściwą drogę oraz potrafił przywracać zdrowie dzieciom pijącym wodę z jego źródła. Jednak, jeśli został znieważony, podróżny brodził w bagnie, nie mogąc znaleźć drogi. Wraz z nadejściem chrześcijaństwa, z rozkazu władców,

zaczęto niszczyć dawne miejsca kultu, dlatego posąg Tworka został zatopiony w najgłębszym jeziorze, a miejsce to od tej pory było nazywane Tworowymi Jeziorami. Poganie (wierni swoim wierzeniom), którzy nie chcieli przyjąć chrztu, wybrali śmierć i wraz ze swoim bogiem skoczyli w otchłań jeziora topiąc się. Twierdzono, że od tamtej pory ich uwięzione i pokutujące dusze miały wyrządzać co jakiś czas szkody chrześcijanom, czego dowodem miał być 1630 rok.

Rok ten był wyjątkowo niepomyślny dla rolników, gdyż żniwa były krótkie, a zima mroźna i bez śniegu. Jakby tego było mało, okoliczni mieszkańcy napotkali kolejny ogromny problem jakim był zniszczony len, moczony przez nich w Tworowych Jeziorach. Stanowiło to dość duży kłopot dla ubogiego społeczeństwa, gdyż wytwarzane z niego ubrania były jednym z ich podstawowych (przede wszystkim dla kobiet) lub dodatkowych dochodów oraz jedyną dostępną, ze względów finansowych, dla nich odzieżą. Znalezione na miejscu ślady racic wskazywały, że zniszczenia dokonało bydlę domowe, lecz w tym miejscu nikt go nie wypasał.

Władysław Łokietek i Florian Szary po bitwie pod Płowcami 1331 rok

Wtedy to najstarsi mieszkańcy przypomnieli sobie o legendzie opowiadanej im przez przodków i uznali, że wszystkiemu jest winny Tworek. Poradzili ludziom, aby w najbliższy dzień zaduszny pójść z proboszczem i ochrzcić pogańskich pradziadów, gdyż wierzono, że w ten sposób woda święcona uwolni pokutujące dusze od cierpień, a Tworek utraci nad nimi władzę na zawsze. Mieszkańcy podjęli pomysł, gdyż nadal wierzyli w Upiory, Południce i Strzygi,

mimo że co niedzielę uczestniczyli w nabożeństwach kościelnych.

Zgodnie z planem procesja ruszyła na czele z księdzem uzbrojonym w wodę święconą i kropidło oraz okolicznym dziedzicem. Tuż za nimi podążali ludzie uzbrojeni w pochodnie. Kiedy dotarli na miejsce i zatrzymali się przy źródelku, nagle rozległo się chlapanie wody, tupot galopującego stada i bulgotanie. Tłum od razu rzucił się do ucieczki, porzucając palące się świece, które przypominały

tak, to kto się za nim krył — człowiek czy jeden z bogów słowiańskich? Tego niestety się chyba nigdy nie dowiemy i to nasza decyzja, w którą postać Tworka zechcemy wierzyć.

DOMINIK FREJOWSKI YOU

Starosłowiański bożek wyłowiony ze stawu w Mstyczowie (tak mógł wyglądać Tworek). Fot. z archiwum rodzinnego A Fryczkowskiej, ok. 1909 rok

wilcze oczy. Pozostałych na miejscu proboszcza i dziedzica uratował Jan Jękotek (wysłannik miejscowego dziedzica), który zaciągnął ich na drzewo. Nagle ich oczom ukazały się łosie z ogromnymi łopatami i pędzące za nimi łochy z młodymi, co było dość dziwne, gdyż nigdy wcześniej nie widywano ich w tych okolicach. Na najbliższym kazaniu proboszcz wytknął tchórzostwo parafian i pochwalił Jękotka. Stwierdził również, że to łosie, zniszczyły len, a Tworkowe Jezioro wcale nie są nawiedzone. Od tej pory ludzie zaczęli na nie mówić Sąłochy, a później nazwa ta przekształciła się na Sołochy i Sołocha, która do tej pory jest powszechnie znana i używana przez tutejszych mieszkańców.

Legendy mają to do siebie, że nie są prawdziwe. Ale dlaczego ludność miałby nie uwierzyć, że atak dzikich zwierząt był karą od pogańskiego boga? Zarówno jedna, jak i druga teoria mogą być bardzo prawdziwe. Ludzie od dawna wierzyli w wymyślone przez siebie bóstwa, więc czemu mieliby nie nazwać na ich cześć miejsca, w którym żyją? A może to wszystko dzięki pewnemu Florianowi z rodu Jelitczyków.

Czy w takim razie Tworek istniał naprawdę? Jeżeli

